

**POROČILO O DELU
AGENCIJE ZA ENERGIJO RS
IN STANJU NA PODROČJU ENERGETIKE
V LETU 2001**

Agencija za energijo RS

Agencija za energijo RS

Maribor, avgust 2002

Proces liberalizacije in deregulacije energetskega področja je postavil temelje novi podobi slovenskega energetskega trga.

Pričujoče poročilo zajema prvo, lahko rečemo zgodovinsko leto, ko se je v Sloveniji začelo odpiranje trga z električno energijo. S tem so se v elektroenergetskem sektorju v letu 2001 zgodile največje spremembe, saj se je v prvi tretjini leta izteklo prehodno obdobje Energetskega zakona, ki je bilo namenjeno procesu uvajanja trga z električno energijo. To leto so začele delovati tudi na novo ustanovljene institucije, kot sta organizator trga z električno energijo Borzen in Agencija za energijo.

Poročilo zajema tematsko tista poglavja energetike, ki so najbolj povezana s procesi liberalizacije in deregulacije. Namen poročila je prikazati strokovni javnosti potek sprememb, stanje procesov uvajanja trga, opravljene dejavnosti in projekcije njihovega nadaljnjega poteka, po tem ko je bilo sprejeto načelo, da je energija blago.

Za nadzor nad delovanjem trga z električno energijo in zemeljskim plinom je bila z Energetskim zakonom ustanovljena Agencija za energijo RS, ki je januarja 2001 začela redno delovati. Agencija je v letu 2001 aktivno sodelovala v procesu odpiranja trga z električno energijo na vseh ravneh in je zagotovila nekatere ključne pogoje, da je ta proces lahko nemoteno stekel.

Temeljni podzakonski akti za delovanje trga z električno energijo so bili sprejeti že v letu 2000, nekateri ključni akti pa v letu 2001, ko je bil proces implementacije zakona najintenzivnejši. Notranji trg z električno energijo v Sloveniji se je formalno odprl 15. aprila 2001, saj se je takrat izteklo prehodno obdobje Energetskega zakona. Agencija za energijo je morala aktivno sodelovati pri pripravi mnogih pravnih aktov oziroma pogojev, ki določajo delovanje trga.

Glede na to, da je Agencija začela redno delati januarja 2001, je bilo treba uresničiti tudi organizacijsko podlago za delovanje Agencije, ki je bila zasnovana v sklopu priprav leta 2000. Uspešno so bile končane vse dejavnosti za podporo učinkovitega izpolnjevanja nalog, zaradi katerih je bila Agencija ustanovljena.

Prepričan sem, da bo poročilo izpolnilo svoje poslanstvo in bo dobil bralec v njem najpomembnejše informacije, povezane z energetskega področjem in stanjem trgovanja z energijo v Sloveniji.

prof. dr. Jože Koprivnikar,
direktor Agencije za energijo RS

VSEBINA

1	LIBERALIZACIJA ENERGETSKEGA TRGA	1
1.1	Proces odpiranja energetskega trga v Sloveniji	1
1.2	Liberalizacija trga z električno energijo	1
1.3	Liberalizacija trga z zemeljskim plinom	2
1.4	Stanje slovenskega trga z električno energijo v primerjavi z državami EU v letu 2001	3
2	SLOVENSKI ELEKTROENERGETSKI SISTEM - PREOBLIKOVANJE, STANJE IN TRENDI	3
2.1	Pregled poteka preoblikovanja elektroenergetskega sektorja	3
2.1.1	Od reorganizacije do sprejema novega Energetskega zakona	3
2.1.2	Pravna podlaga preoblikovanja elektroenergetskega sektorja	4
2.1.2.1	Energetski zakon	4
2.1.2.2	Uredba o načinu izvajanja gospodarskih javnih služb s področja distribucije električne energije	5
2.1.2.3	Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe prenosa električne energije in gospodarske javne službe upravljanja prenosnega omrežja	5
2.1.2.4	Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov	6
2.1.2.5	Pregled nekaterih najpomembnejših splošnih in posamičnih aktov	10
2.2	Sedanje stanje ločitve dejavnosti v Sloveniji	11
2.2.1	Preoblikovanje prenosnega podjetja	11
2.2.2	Preoblikovanje distribucijskih podjetij	12
2.2.3	Storitve, ki jih izvajajo distribucijska in prenosna podjetja	12
2.2.3.1	Prenosno podjetje	12
2.2.3.2	Distribucijska podjetja	13
2.3	Tržne (neregulirane) dejavnosti	14
2.3.1	Podjetja za proizvodnjo električne energije	14
2.3.2	Vpetost slovenskega elektroenergetskega sistema v prenosno omrežje EU	14
2.4	Organizator trga in njegova vloga	15
2.4.1	Organizator trga z električno energijo	15
2.4.1.1	Vloga in naloge organizatorja trga z električno energijo	15
2.4.1.2	Trgovanje na organiziranem trgu	16
2.4.1.3	Obračun in poravnava	16
2.4.1.4	Članstvo na organiziranem trgu	16
2.5	Energetski trg in vloga regulatorja	17
2.5.1	Naloge in pristojnosti Agencije za energijo	17
2.5.2	Namen ekonomskega nadzora in vloga Agencije za energijo	17
2.5.2.1	Ekonomski nadzor	17
2.5.2.2	Stabilen in predvidljiv regulativni okvir	18
2.5.2.3	Zamejena cena	18
2.6	Poslovanje podjetij elektrogospodarstva in premogovništva Slovenije v letu 2001	19
2.6.1	Fizični obseg poslovanja v letu 2001	19
2.6.1.1	Elektrogospodarstvo	19
2.6.1.1.1	Viri električne energije	19
2.6.1.1.2	Poraba električne energije	19
2.6.1.2	Premogovništvo	21
2.6.2	Vrednostni obseg poslovanja podjetij elektrogospodarstva v letu 2001	21
2.6.3	Rezultat poslovanja	22
3	TRG Z ZEMELJSKIM PLINOM V LETU 2001	23
3.1	Sektor zemeljskega plina v letu 2001	23
3.1.1	Prenosno podjetje	23
3.1.2	Distribucijska podjetja	24
3.2	Priprave na odpiranje trga z zemeljskim plinom	24

4	DELOVANJE AGENCIJE ZA ENERGIJO RS V LETU 2001	26
4.1	Cene za uporabo elektroenergetskih omrežij	26
4.1.1	Dosedanji način določanja cen za uporabo elektroenergetskih omrežij	26
4.1.2	Metodologija za določanje cen za uporabo omrežij	27
4.1.3	Mednarodna primerjava cen (v smislu elementov CUO)	30
4.1.4	Standardizacija	30
4.1.5	Kakovost električne energije	31
4.2	Cene za uporabo plinskih omrežij	32
4.3	Reševanje sporov	32
4.3.1	Reševanje sporov v skladu z določili EZ	32
4.3.2	Alternativno reševanje sporov	33
4.4	Licence za opravljanje energetskih dejavnosti	34
4.5	Nadzor trga	35
4.5.1	Sodelovanje z drugimi institucijami	35
4.5.2	Sodelovanje z regulativnimi organi v tujini	35
4.5.3	Projekti iz programa Phare	35
4.6	Delovanje Agencije na področju zakonodaje	36
4.7	Odnosi z javnostmi	36
4.8	Poslanstvo, vizija, poslovna filozofija in položaj Agencije	36
Priloga:	Energetske spletne strani v Sloveniji	37

1 LIBERALIZACIJA ENERGETSKEGA TRGA

1.1 PROCES ODPIRANJA ENERGETSKEGA TRGA V SLOVENIJI

Proces deregulacije in liberalizacije, katerega pomembni mejniki so bili na področju elektroenergetike doseženi prav v letu 2001, pomeni zgodovinsko spremembo na energetskem področju v Sloveniji. Energetski zakon¹ (v nadaljevanju EZ), ki je bil sprejet septembra 1999, uvaja energetski trg z namenom ureditve energetskega sektorja na sodoben način in z upoštevanjem novih razvojnih

smeri v energetiki. EZ je obenem pomemben korak pri usklajevanju slovenske zakonodaje z zakonodajo Evropske unije na področju energetike. Omogoča konkurenčnost na trgu z energijo, obenem pa zahteva izvajanje učinkovitega nadzora nad preskrbo z energijo. Z navedenim so bili postavljeni potrebni temelji za začetek procesa vzpostavljanja in odpiranja energetskega trga.

1.2 LIBERALIZACIJA TRGA Z ELEKTRIČNO ENERGIJO

V letu 2001 so se iztekla zadnja določila prehodnega obdobja za uveljavitev določil Energetskega zakona na področju elektroenergetskega sektorja; v tem letu je bila pripravljena večina potrebnih podzakonskih aktov. Redno so začele delovati nove, z zakonom opredeljene institucije (agencija za energijo in organizator trga z električno energijo – borza), elektroenergetska podjetja pa so se prilagajala za delovanje v skladu z EZ in v novih razmerah, ki pomenijo delovanje notranjega trga z električno energijo v Sloveniji do 1. januarja 2003.

Po tem datumu se bo trg z električno energijo odprl tudi mednarodno. To pomeni, da bo vsak upravičeni odjemalec pod pogoji vzajemnosti in seveda ob upoštevanju obstoječih čezmejnih zmogljivosti imel pravico električno energijo kupovati pri tujih dobaviteljih in jo uvažati.

EZ odpira trg z električno energijo za upravičene odjemalce, ki imajo možnost sklepanja pogodb z različnimi dobavitelji, lahko neposredno s ponudniki ali pa z nastopom na organiziranem trgu. EZ uvaja licence za opravljanje energetskih dejavnosti, avtoriziranje proizvodnje z energetskim dovoljenjem, status kvalificiranih proizvajalcev električne energije, daje tudi možnost zaščite lastnih primarnih virov in reševanja naslednjih investicij. EZ uvaja načelo ločevanja dejavnosti v energetskih podjetjih in načelo regulira-

nega dostopa tretje strani do omrežja, kar pomeni nadziranje cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in dostopa do omrežja.

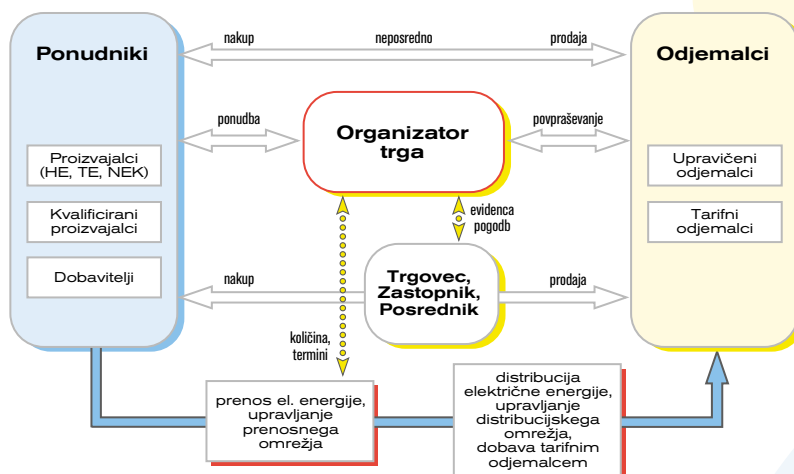
Proces vzpostavljanja trga se je začel že v letu 2000 s fazo preoblikovanja ali ustanovitve naslednjih subjektov:

- upravljavec prenosnega in distribucijskih omrežij ter izvajalec dejavnosti prenosa in distribucije, za zagotavljanje nemotenega obratovanja elektroenergetskega sistema;
- organizatorja trga kot pravne osebe, ki organizira trg z električno energijo;
- agencije za energijo kot neodvisne organizacije za nadzor nad delovanjem trga z električno energijo in zemeljskim plinom.

S tem so bili izpolnjeni temeljni pogoji za delovanje notranjega trga z električno energijo v Sloveniji, v katerega se po 15. aprilu 2001 poleg zgoraj naštetih vključujejo:

- proizvajalci,
- upravičeni odjemalci (odjemalci, katerih priključna moč je večja od 41 kW na enem odjemnem mestu, in izvajalci dejavnosti distribucije električne energije),
- trgovci, tržni posredniki in zastopniki.

Relacije med subjekti na trgu z električno energijo prikazuje slika 1:

Slika 1: Shema trga z električno energijo v Sloveniji

¹ Energetski zakon, Uradni list Republike Slovenije št. 79/99, 8/00

1.3 LIBERALIZACIJA TRGA Z ZEMELJSKIM PLINOM

Podobno kakor pred odprtjem trga z električno energijo potekajo v Sloveniji tudi priprave za vzpostavitev tržnih razmer na področju dobave zemeljskega plina in uvajanje plinskega trga. EZ je usklajen tudi z Direktivo Evropske unije o notranjem trgu zemeljskega plina (98/30/EC), ki je podlaga za postopno liberalizacijo trga zemeljskega plina v EU. Le-ta se je v EU začela v letu 2000.

Za plinska transportna omrežja veljajo po EZ nekatera nova pomembna določila: prenos zemeljskega plina je obvezna republiška gospodarska javna služba. Prav tako je obvezna republiška gospodarska javna služba upravljanje prenosnega omrežja. Distribucija zemeljskega plina je izbirna lokalna gospodarska javna služba.

Trg z zemeljskim plinom in s tem dostop do plinskega omrežja za upravičene odjemalce se po EZ odpira s 1. januarjem 2003, in sicer po načelu dostopa na podlagi pogajanj (t. i. nTPA – negotiated Third Party Access oziroma dogovorjeni dostop do omrežja).

Ceno za uporabo omrežja določi upravljavec plinskega prenosnega omrežja. Izvajalec dejavnosti prenosa zemeljskega plina je zavezan v soglasju z ministrstvom, pristojnim za energetiko², enkrat na leto objaviti okvirne cene in druge komercialne pogoje za uporabo omrežja. Izvajalec dejavnosti prenosa zemeljskega plina je prvič zavezan objaviti okvirne cene in druge komercialne pogoje za uporabo omrežja najkasneje do 31. decembra 2003.

Prvega januarja 2003 se bo začela prva faza odpiranja trga z zemeljskim plinom. Upravičeni odjemalci bodo postali odjemalci z odjemom več kot 25 milijonov m³ plina na leto na enem odjemnem mestu in proizvajalci električne energije na zemeljski plin. Izvajalec dejavnosti prenosa zemeljskega plina je zavezan upravičenim odjemalcem omogočiti dostop do svojega prenosnega omrežja, o čemer se dogovorijo s pogodbo.

Pravne osebe, ki opravljajo več kot eno energetske dejavnosti na področju preskrbe z zemeljskim plinom ali ki poleg energetske dejavnosti opravljajo še drugo dejavnost, morajo pripraviti ločene računovodske izkaze v skladu z določbami zakona, ki ureja gospodarske družbe, zagotoviti njihovo revizijo in revidirane računovodske izkaze objaviti. Za preprečevanje navzkrižnih subvencij, diskriminiranja med odjemalci in izkrivljanja konkurence morajo pravne osebe zagotoviti ločeno računovodsko spremljanje vsake izmed energetskih dejavnosti, ki jo opravljajo, v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi.

Odjemalci zemeljskega plina in izvajalci dejavnosti distribucije zemeljskega plina z letnim odjemom 5 milijonov m³ ali več na enem odjemnem mestu bodo, skladno z določili obstoječega EZ, postali upravičeni odjemalci s 1. januarjem 2008.

Projekcijo trga z zemeljskim plinom v Sloveniji ponazarja naslednja slika:

Slika 2: Shema trga z zemeljskim plinom

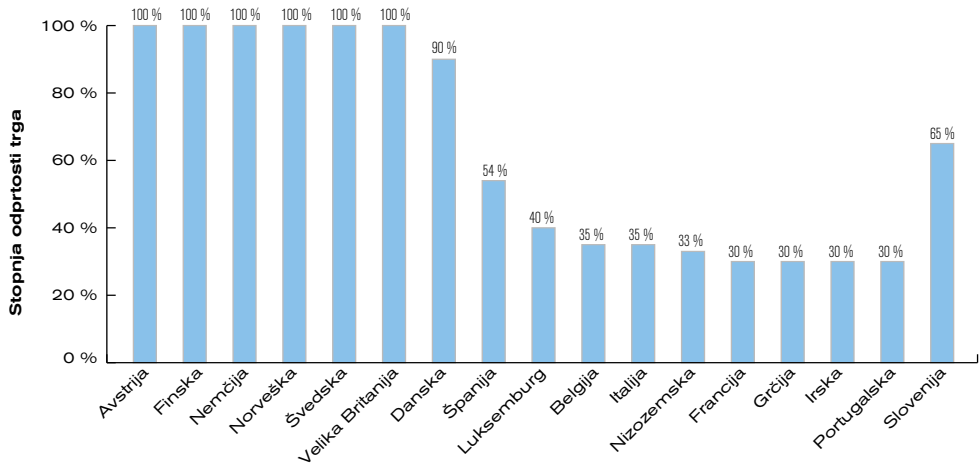

² V Sloveniji v letu 2001 Ministrstvo za okolje in prostor

1.4 STANJE SLOVENSKEGA TRGA Z ELEKTRIČNO ENERGIJO V PRIMERJAVI Z DRŽAVAMI EU V LETU 2001

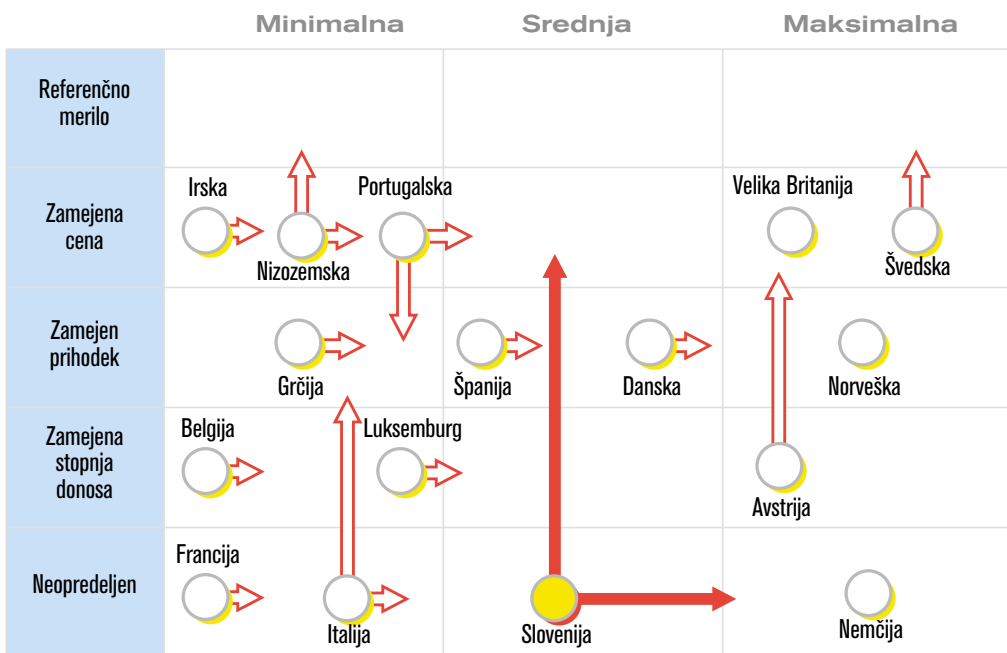
Slika 3 prikazuje primerjavo stopnje odprtosti trga z električno energijo v Sloveniji z odprtostjo trgov v državah EU. Stopnja odprtosti trga je pri tej primerjavi definirana z deležem celotne porabe električne energije v posamezni državi, ki pripada upravičenim odjemalcem, torej tistim, ki si lahko prosto izbirajo dobavitelja. Na diagramu vidimo, da je stopnja odprtosti trga z električno energijo v Sloveniji večja od povprečja EU, kjer je dobra po-

lovica držav svoje trge odprla le do meje oziroma odstotka (30 odstotkov), ki ju predpisuje direktiva Evropske komisije o enotnem trgu z električno energijo v državah EU (96/92/EC)³. Razlika, ki jo je treba upoštevati, je dejstvo, da do konca leta 2002 v naši državi trgovanje poteka le z električno energijo, ki je proizvedena v Sloveniji, kar pa se bo spremenilo s 1. januarjem 2003, ko se bo trg odprl tudi v mednarodnem merilu.

Slika 3: Primerjava stopnje odprtosti trgov z električno energijo v EU in Sloveniji (stanje december 2001)

Sedanja stopnja odprtosti trga in načini reguliranja javnih podjetij v EU in Sloveniji

Slika 4: Načini reguliranja

³ Directive 96/92/EC of the European Parliament and of the Council of 19 December 1996 concerning common rules for the internal market in electricity, OJ L 027 30. 01. 1997

2 SLOVENSKI ELEKTROENERGETSKI SISTEM – PREOBLIKOVANJE, STANJE IN TRENDI

2.1 PREGLED POTEKA PREOBLIKOVANJA ELEKTROENERGETSKEGA SEKTORJA

2.1.1 Od reorganizacije do sprejema novega Energetskega zakona

V začetku devetdesetih let je bilo vertikalno integrirano podjetje za proizvodnjo, prenos in distribucijo električne energije pod vplivom procesov deregulacije elektroenergetskega sektorja preoblikovano v neodvisna podjetja:

- osem proizvodnih podjetij – organiziranih po vrsti primarnega goriva (hidroelektrarne, termoelektrarne, jedrska elektrarna);
- pet distribucijskih podjetij, organiziranih po regionalnih načelih (Elektro Celje, Elektro Gorenjska, Elektro Ljubljana, Elektro Maribor, Elektro Primorska),
- prenosno podjetje (Eles - Elektro Slovenija).

Delovanje elektroenergetskega sektorja je še najprej potekalo s klasičnim načinom dobave, po načelu edinega oziroma izključnega kupca (angleško *single buyer*). Ta vloga je bila dodeljena podjetju Elektro Slovenija, d.o.o. (Eles), ki je sočasno upravljalo prenosni sistem ter bilo edino pooblaščen za uvoz in izvoz električne energije.

Slovenija se je s sprejemom EZ lotila procesa preoblikovanja podjetij elektroenergetskega sistema tudi z namenom bodoče udeležbe na skupnem trgu držav članic EU. Po zgledu držav EU je v svoj EZ prelila določbe evropske direktive o skupnem notranjem trgu z električno energijo. Zakon omogoča, da upravičeni odjemalci (vse fizične ali pravne osebe, ki na enem odjemnem mestu presega jo priključno moč 41 kW) svobodno izbirajo dobavitelja. Ta meja dejansko pomeni 65-odstotno odprtje trga z električno energijo.

Model preoblikovanja slovenskega elektroenergetskega sektorja temelji na reguliranem dostopu tretje strani (*rTPA* – *regulated third party access*) za prenosno in distribucijsko omrežje. Ob tem je treba strogo ločiti med reguliranimi monopolnimi dejavnostmi (npr. omrežja) in nereguliranimi tržnimi dejavnostmi (npr. trgovanje z električno energijo). Upravlavec prenosnega omrežja tako

zdaj ne sme več trgovati z električno energijo v klasičnem pomenu, distribucijska podjetja pa so morala ločiti svoje omrežne dejavnosti od dejavnosti dobave električne energije tarifnim in upravičnim odjemalcem.

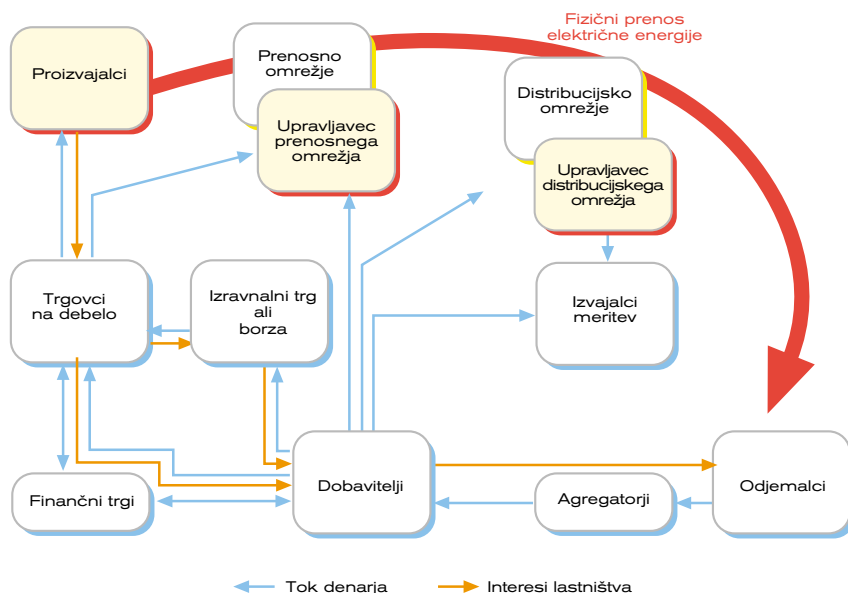
Novi EZ je uvedel ločitev dejavnosti na regulirane in neregulirane. Namen ločitve dejavnosti je zagotoviti boljšo preglednost poslovanja, predvsem pa preprečiti navzkrižno subvencioniranje med tržnimi in reguliranimi dejavnostmi. Proizvodnja električne energije in dobava električne energije upravičnim odjemalcem sta po novem zakonu tržni dejavnosti. Odprtje zunanjega trga je predvideno za 1. januar 2003. Pred tem datumom bo vlada nadzorovala stopnjo odprtja na podlagi letnih uvoznih kvot. EZ dopušča konkurenčnost v skladu z načeli nediskriminatornosti in transparentnosti ter uvaja učinkovit nadzor nad trgom električne energije, za katerega skrbi Agencija za energijo RS (v nadaljevanju Agencija). Ta je tudi odgovorna za določitev cen na področju reguliranih naravnih monopolov (npr. elektroenergetska omrežja).

Glede ločitve dejavnosti so bile razmere v Sloveniji že pred začetkom preoblikovanja razmeroma pregledne, saj so bila podjetja v elektroenergetskem sistemu vertikalno ločena po dejavnostih proizvodnje, prenosa in distribucije električne energije ter brez kapitalskih povezav. Tako je bila ob preoblikovanju potrebna le ločitev tržnih in reguliranih dejavnosti znotraj podjetij prenosa in distribucije, ki je bila v letu 2001 tudi izvedena.

V organiziranosti proizvodnje je prišlo do spremembe septembra 2001, ko se je pet podjetij za proizvodnjo električne energije (Dravske elektrarne Maribor, d.o.o., Savske elektrarne Ljubljana, d.o.o., Soške elektrarne Nova Gorica, d.o.o., TE Brestanica, d.o.o., in TE Šoštanj, d.o.o.) poleg Premogovnika Velenje, d.d., povežalo v Holding Slovenske elektrarne, d.o.o. (HSE).

Elektroenergetski trg

Slika 5: Tržne razmere v elektroenergetiki

2.1.2 Pravna podlaga preoblikovanja elektroenergetskega sektorja

2.1.2.1 Energetski zakon

Energetski zakon je bil sprejet leta 1999 in je začel veljati 15. oktobra 1999. Na njegovi podlagi je bilo izdanih že več podzakonskih aktov, veliko pa je starih podzakonskih aktov, ki so bili izdani na podlagi Zakona o energetskem gospodarstvu (Uradni list SRS, št. 33/81 in 29/86). Takšni predpisi so potrebni temeljite uskladitve ali popolne predelave oziroma bi bilo treba izdati nove podzakonske akte. Do konca leta 2001 še niso bili izdani vsi potrebni novi predpisi, je pa EZ rešil položaj tako, da je do uveljavitve novih predpisov podaljšal veljavnost številnih predpisov, izdanih na podlagi prejšnjega zakona. Na podlagi EZ je bilo do konca leta 2001 sprejetih še 27 nadaljnjih dokumentov oziroma podzakonskih aktov. S stališča sprejema EZ zakona in podzakonskih aktov so bili glavni mejniki pri izvajanju reorganizacije elektroenergetskega sistema v Sloveniji naslednji dokumenti:

- Sklep o ustanovitvi Agencije za energijo, Uradni list RS, št. 54-2520/2000
- Sklep o določitvi upravljavcev distribucijskih omrežij električne energije v Republiki Sloveniji, Uradni list RS, št. 54/2000
- Sklep o določitvi upravljavca prenosnega omrežja električne energije v Republiki Sloveniji, Uradni list RS, št. 54/2000
- Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe organiziranja trga z električno energijo, Uradni list RS, št. 54/2000
- Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe organiziranja trga z električno energijo, Uradni list RS, št. 54/2000
- Uredba o načinu izvajanja gospodarskih javnih služb s področja distribucije električne energije, Uradni list RS, št. 54/2000

- Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe prenos električne energije in gospodarske javne službe upravljanje prenosnega omrežja, Uradni list RS, št. 54/2000
- Statut Agencije za energijo, Uradni list RS, št. 102/2000
- Uredba o pogojih in postopku za izdajo ter odvzem licence za opravljanje energetske dejavnosti, Uradni list RS, št. 21/2001
- Uredba o pogojih za pridobitev statusa kvalificiranega proizvajalca električne energije, Uradni list RS, št. 29/2001
- Pravila za delovanje trga z električno energijo, Uradni list RS, št. 30/2001
- Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov, Uradni list RS, št. 30/2001
- Uredba o določitvi najvišjih tarifnih postavk za prodajo električne energije za tarifne odjemalce, Uradni list RS, št. 85-4407/2001.

V naštetih dokumentih oziroma njihovih popravkih so bili predvideni naslednji pomembnejši časovni mejniki reforme:

- **ločeno vodenje računovodskih izkazov za regulirane dejavnosti** – 1. januar 2001;
- **začetek delovanja trga za električno energijo, proizvedeno na ozemlju Republike Slovenije** – formalno 15. april 2001, dejansko pa 15. oktober 2001, saj so bili obstoječi dobavitelji zavezani pogodbe z upravičenimi odjemalci, veljavne na dan 14. aprila 2001, avtomatično podaljšati do 15. oktobra 2001. Od tega datuma naprej je nato potekalo sklepanje novih dobavnih pogodb za upravičene odjemalce v skladu s tržnimi razmerami;

- **začetek delovanja trga za električno energijo, proizvedeno zunaj ozemlja Republike Slovenije** – 1. januar 2003.

V nadaljevanju so povzeta pomembnejša določila EZ in nekaterih pomembnejših podzakonskih aktov.

EZ v marsičem spreminja in na novo definira razmerja v energetskem gospodarstvu, v skladu z evropsko Direktivo 96/92/EC o splošnih pravilih delovanja notranjega trga z električno energijo v EU in Direktivo 98/30/EC o notranjem trgu zemeljskega plina v EU. S tem se v naš prostor uvažajo načela prostega trga z električno energijo in zemeljskim plinom.

Zakon tako določa:

- načela energetske politike,
- pravila delovanja trga z energijo,
- pravila delovanja gospodarskih javnih služb na področju energetike,
- načela zanesljive preskrbe in učinkovite rabe energije ter pogoje za obratovanje energetskih strojev,
- pogoje za opravljanje energetske dejavnosti,
- urejanje izdaje licenc in energetskih dovoljenj ter
- organe, ki opravljajo upravne naloge po tem zakonu.

EZ definira naslednje energetske dejavnosti:

- proizvodnja električne energije in toplote za daljinsko ogrevanje, predelava nafte in naftnih derivatov,
- upravljanje elektroenergetskega in plinskega omrežja,
- skladiščenje plinskih, tekočih in trdnih goriv,
- dobava električne energije, plina ali toplote,
- organiziranje trga z električno energijo,
- trgovanje, zastopanje in posredovanje na organiziranem trgu z električno energijo.

Za vse naštetje dejavnosti je treba pridobiti licenco, ki jo izdaja Agencija, pogoje za licenco pa predpiše vlada. Agencija je ustanova, ki jo uvaja Zakon v energetski prostor za nadzor nad delovanjem trga z električno energijo in zemeljskim plinom. To je pravna oseba javnega prava in je neodvisna organizacija.

EZ nekatere od naštetih dejavnosti opredeljuje kot obvezne republiške gospodarske javne službe:

- prenos električne energije,
- upravljanje prenosnega omrežja,
- distribucija električne energije,
- upravljanje distribucijskega omrežja,
- dobava električne energije tarifnim odjemalcem in
- organiziranje trga z električno energijo.

Dejavnosti, ki jih izvajajo gospodarske javne službe, v glavnem regulira Agencija. Preostale dejavnosti so tržne.

Na področju delovanja Agencije kot regulativne institucije je pregled predmeta reguliranja po dosedanjem energetskem zakonu na področju električne energije naslednji:

DEJAVNOST (gosp. javna služba)	REGULIRANJE
• Dejavnost prenosa električne energije, upravljanje prenosnega omrežja	regulirano
• Dejavnost distribucije električne energije, upravljanje distribucijskega omrežja	regulirano
• Dobava tarifnim odjemalcem	ne
• Organiziranje trga z električno energijo	delno

EZ dovoljuje, da ista pravna oseba opravlja več gospodarskih javnih služb, vendar v 37. in 38. členu določa, da morajo pravne osebe, ki opravljajo več energetskih dejavnosti oziroma poleg ene energetske dejavnosti opravljajo še kako drugo dejavnost, pripraviti ločene računovodske izkaze v skladu z določbami zakona o gospodarskih družbah, zagotoviti njihovo revizijo in revidirane računovodske izkaze javno objaviti v enem od dnevnih časopisov. Za preprečevanje navzkrižnih subvencij, diskriminiranja med odjemalci in izkrivljanja konkurence morajo te pravne osebe zagotoviti ločeno računovodsko spremljanje posamezne energetske dejavnosti v skladu s slovenskimi računovodskimi standardi.

Zakon se številnih tem le dotika in natančnejšo obravnavo problematike prelaga na podzakonske akte, ki jih napoveduje. Za celovito usklajevanje z direktivami Evropske unije je bilo treba na področju elektroenergetike pripraviti še vrsto podzakonskih aktov. Delovanje gospodarskih javnih služb s področja prenosa in distribucije podrobneje določata Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe prenosa električne energije in gospodarske javne službe upravljanja prenosnega omrežja in Uredba o načinu izvajanja gospodarskih javnih služb s področja distribucije električne energije.

2.1.2.2 Uredba o načinu izvajanja gospodarskih javnih služb s področja distribucije električne energije⁴

Uredba o načinu izvajanja gospodarskih javnih služb s področja distribucije električne energije (v nadaljevanju Uredba) ureja način izvajanja treh gospodarskih javnih služb, ki jih v 20. členu določa EZ:

- distribucija električne energije (v nadaljevanju: distribucija),
- upravljanje distribucijskega omrežja (v nadaljevanju: upravljanje omrežja) in
- dobava električne energije tarifnim odjemalcem (v nadaljevanju: dobava tarifnim odjemalcem).

Uredba določa pravice in obveznosti izvajalcev posamezne javne službe, organizacijsko zasnovo izvajanja teh služb, način in pogoje zagotavljanja storitev, ki sestavljajo javno službo, pravice in obveznosti uporabnikov in način financiranja posamezne javne službe.

⁴ Uradni list Republike Slovenije št. 54/00, 31/01

Distribucija električne energije – glede distribucije električne energije uredba podrobneje določa naslednji obseg nalog:

- transport električne energije po distribucijskem omrežju.
- odgovornost za sprotno in investicijsko vzdrževanje distribucijskega omrežja,
- odgovornost za razvoj in nadzor nad izvajanjem gradnje distribucijskega omrežja.

Distributer pridobiva sredstva za financiranje javne službe s plačili cene distribucije električne energije, ki jo upravljavec omrežja plačuje iz cene za uporabo omrežja izvajalcu distribucije oziroma ki jo interno obračuna, če opravlja distribucijo in upravljanje distribucijskega omrežja ista pravna ali fizična oseba. V ta namen mora distributer pred začetkom izvajanja službe z upravljavcem skleniti pogodbo, s katero ta prevzame v upravljanje distribucijsko omrežje, s katerim distributer opravlja javno službo. (Če opravlja distribucijo in upravljanje distribucijskega omrežja ista pravna ali fizična oseba, mora razmerja med njima urejati pogodbi podoben interni akt.) Ta obsega tudi ceno, po kateri si distributer in upravljavec notranje obračunavata distribucijo električne energije. Če v predvidenem roku ne pride do sklenitve pogodbe med distributerjem in upravljavcem, tedaj to po predhodnem mnenju Agencije z odločbo uredi minister, pristojen za energetiko.

Upravljanje distribucijskega omrežja - glede upravljanja distribucijskega omrežja električne energije uredba podrobneje določa naslednji obseg nalog:

- vodenje in obratovanje distribucijskega omrežja,
- zagotavljanje dostopa do omrežja upravičnim odjemalcem in proizvajalcem električne energije,
- izvajanje sistemskih obratovalnih navodil.

Upravljanje distribucijskega omrežja se financira iz cene za uporabo distribucijskega omrežja, ki jo uporabniki plačujejo upravljavcu omrežja za vsak posamezni dostop do omrežja. Višino cene in način njenega obračunavanja določa Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov, ki ga pripravi Agencija.

Dobava električne energije tarifnim odjemalcem – glede dobave električne energije tarifnim odjemalcem uredba podrobneje določa naslednji obseg nalog:

- zagotavljanje električne energije tarifnim odjemalcem,
- prodaja električne energije tarifnim odjemalcem v skladu s tarifnim sistemom,
- prodaja električne energije na distribucijskem omrežju,
- informiranje tarifnih odjemalcev o gibanjih in značilnostih njihove porabe.

Javna služba dobava električne energije tarifnim odjemalcem se financira iz plačil tarifnih odjemalcev. Tarifni sistem in tarifne postavke za električno energijo sprejme vlada, in sicer tako, da cena električne energije za tarifne odjemalce obsega tudi ceno uporabe prenosnega in distribucijskega omrežja.

2.1.2.3 Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe prenosa električne energije in gospodarske javne službe upravljanja prenosnega omrežja⁵

Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe prenosa električne energije in gospodarske javne službe upravljanja prenosnega omrežja ureja način izvajanja dveh gospodarskih javnih služb, ki jih v 20. členu določa EZ:

⁵ Uradni list Republike Slovenije 54/00, 79/00, 124/01

- prenos električne energije (v nadaljevanju: prenos),
- upravljanje prenosnega omrežja (v nadaljevanju: upravljanje omrežja).

Uredba določa pravice in obveznosti izvajalcev posamezne javne službe, organizacijsko zasnovo izvajanja teh služb, način in pogoje zagotavljanja storitev, ki sestavljajo javno službo, pravice in obveznosti uporabnikov in način financiranja posamezne javne službe.

Prenos električne energije - glede prenosa električne energije uredba podrobneje določa naslednji obseg nalog:

- prenos električne energije po prenosnem omrežju,
- odgovornost za vzdrževanje primarnega in sekundarnih sistemov prenosnega omrežja,
- odgovornost za razvoj in nadzor nad izvajanjem gradnje prenosnega omrežja.

Izvajalec prenosa pridobiva sredstva za financiranje javne službe s plačili cene prenosa električne energije, ki jo upravljavec omrežja interno obračuna iz cene za uporabo omrežja. Razmerja med izvajalcem prenosa in upravljavcem prenosnega omrežja ureja pogodbi podoben interni akt. Ta obsega tudi ceno, po kateri si izvajalec prenosa in upravljavec notranje obračunavata prenos električne energije. Če ne pride do sklenitve pogodbi podobnega internega akta v predvidenem roku, ga predpiše Agencija.

Upravljanje prenosnega omrežja - glede upravljanja prenosnega omrežja uredba podrobneje določa tale obseg nalog:

- vodenje in obratovanje prenosnega omrežja,
- zagotavljanje sistemskih storitev,
- zagotavljanje dostopa do omrežja upravičnim odjemalcem in proizvajalcem električne energije,
- priprava sistemskih obratovalnih navodil.

Upravljanje prenosnega omrežja se financira iz cene za uporabo prenosnega omrežja, ki jo uporabniki plačujejo upravljavcu prenosnega omrežja za vsak posamezni dostop do omrežja. Višino cene in način njenega obračunavanja določa Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov, ki ga pripravi Agencija za energijo.

2.1.2.4 Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov⁶

Cene za uporabo elektroenergetskih omrežij so določene s Pravilnikom o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov. Veljavna verzija tega dokumenta za leto 2001 je bila izdana aprila 2001.

Pri snovanju so bile upoštevane naslednje značilnosti slovenskega elektroenergetskega sistema:

- Slovenski elektroenergetski sistem je v primerjavi s sosednjimi sistemi majhen, vendar je zaradi svoje geografske lege pomembna tranzitna pot.
- Večina proizvodnje je na vzhodu države (85 odstotkov), poraba pa je razmeroma enakomerno porazdeljena.
- Omrežje je zaradi visoke starosti in večletne investicijske nedohranjenosti potrebno temeljite obnove.
- V omrežje visoke napetosti (VN) spadajo 400-kV, 220-kV in 110-kV vodi. Srednjenapetostno omrežje (SN) tvorijo nadzemni vodi in kabli 35 kV, 20 kV in 10 kV. Nizkonapetostno omrežje (NN) zajema vode in kable z napetostjo pod 1 kV.
- Visokonapetostno 400-kV omrežje ni zaznано znotraj države, kar onemogoča večje tranzite.
- Ves visokonapetostni odjem je na napetostnem nivoju 110 kV.
- Na srednje- in nizkonapetostnem nivoju je manj kot tri odstotke proizvodnje.

Ob analizi metod, uporabljenih v državah z že odprtim trgom, smo kot najpomembnejša izbrali naslednja merila, ki naj bi jih v največji meri izpolnjevala metoda za slovenske razmere:

- transparentnost,
- preprostost,
- uporabnost za slovenske razmere,
- ustreznost slovenski zakonodaji,
- enakopravna obravnava vseh uporabnikov omrežja,
- spodbujanje učinkovitosti in zanesljivosti obratovanja omrežja ter
- spodbujanje investicijske učinkovitosti.

Po analizi prednosti in slabosti je bila za obračunavanje prenosa in distribucije električne energije v Sloveniji izbrana netransakcijska metoda poštne znamke z bruto načinom delitve stroškov po napetostnih nivojih (brez upoštevanja transformacije kot samostojnega nivoja) in možnostjo razvoja v consko metodo na ravni distribucije. Ta metoda je tudi sicer zelo pogosto uporabljena, saj je razmeroma preprosta, tako s tehničnega kot tudi z upravnno-izvedbene vidika. Primerna je za sisteme, kjer sta proizvodnja in odjem razporejena sorazmerno enakomerno in kjer ni večjih ozkih grl. Slabost metode je v tem, da neposredno ne izpolnjuje merila spodbujanja investicijske učinkovitosti, kar pa izpolnjujeta conska in vozliščna metoda ali njuna kombinacija.

Pri bruto pristopu se stroški posameznega nivoja omrežja dodelijo odjemalcem na posameznem nivoju v sorazmerju s porabo tega nivoja glede na porabo v preostalih nivojih. Tako se uporabnikom nižjih napetostnih nivojev poleg stroškov

⁶ Uradni list Republike Slovenije št. 31/01, 103/01

lastnega nivoja dodeli še sorazmerni delež uporabe višjih napetostnih nivojev.

Pravilnik implementira zahtevo po transparentnosti cene za uporabo omrežja in njenih sestavin. Te so:

- delež omrežnine za prenosno omrežje,
- delež omrežnine za distribucijsko omrežje,
- delež za sistemske storitve,
- delež za delovanje Agencije,
- dodatki (prednostno dispečiranje, evidentiranje pogodb na organiziranem trgu z električno energijo itd.).

Omrežnina za prenosno omrežje in omrežnina za distribucijsko omrežje vključujeta: vodenje, obratovanje in vzdrževanje ter razvoj omrežja, ki zagotavlja dolgoročno nemoteno preskrbo z električno energijo brez ozkih grl in pokrivanje tehničnih izgub. V začetni fazi odpiranja trga je stroške za sistemske storitve smiselno obračunavati skupaj s stroški za uporabo omrežja.

Tako Pravilnik o določitvi cen za uporabo omrežij definira naslednje sistemske storitve za prenos:

- regulacija frekvence in moči (primarna, sekundarna in terciarna) ter pokrivanje odstopanj,
- regulacija napetosti in jalove moči,
- zagotavljanje zagona agregatov brez zunanjega napajanja,
- vodenje prenosnega omrežja,
- pokrivanje izgub prenosnega omrežja.

Glavne sistemske storitve za distribucijo pa so:

- regulacija napetosti in jalove moči,
- vodenje distribucijskega omrežja,
- pokrivanje izgub distribucijskega omrežja.

Pravilnik uvaja kategorijo posebnih (individualnih) sistemskih storitev za pokrivanje nedovoljenih odstopanj od voznih redov prek meja, določenih oziroma dogovorjenih tolerančnih polj. Glede tega je v poletno-jesenskih mesecih leta 2001 potekala burna razprava. Pričakujemo, da bo revidirani pravilnik prinesel veliko sprememb in vpeljal koncept agregiranja napovedovanja in bilančne skupine na območju celotne Slovenije.

Sestavina cene za uporabo omrežja je tudi delež za delovanje Agencije. Ta se v skladu z EZ določi na predlog Agencije na podlagi predloženega poslovnega načrta, ki vsebuje načrt dela in finančni načrt, ko k njemu da soglasje Vlada RS.

Pravilnik navaja deleže za posebne dodatke. V to skupino sodijo dodatki, za katerih določanje ni pristojna Agencija, in jih morajo uporabniki omrežij plačati po drugem zakonu ali veljavnem podzakonskem aktu. Ti dodatki so:

- prednostno dispečiranje po EZ in podzakonskih aktih k EZ – dodatek je namenjen kritju dodatnih stroškov upravljavcev prenosnega omrežja (v nadaljevanju: UPO) in upravljavca distribucijskega omrežja (v nadaljevanju: UDO), ki nastanejo zaradi odkupovanja in prednostnega dispečiranja električne energije od kvalificiranih proizvajalcev ali od proizvajalcev, ki uporabljajo domača goriva največ v skupnem obsegu 15 odstotkov primarne energije, potrebne za proizvodnjo v koledarskem letu porabljene električne energije po energetske bilanci RS. Ti stroški so posledica razlike med ceno, po kateri UPO ali UDO odkupuje tako energijo in jo letno predpiše Vlada Republike Slovenije, ter med ceno, doseženo na trgu v obravnavanem obdobju;
- evidentiranje pogodb na organiziranem trgu z električno energijo – dodatek je namenjen za Borzen, d.o.o., ki evidentiranje izvaja;
- morebitni dodatek za spodbude kvalificiranim proizvajalcem – ta dodatek krije stroške tistim UDO, ki so zavezani prenašati električno energijo odjemalcem, ki kupujejo energijo od kvalificiranih proizvajalcev in so upravičeni do olajšav pri cenah za uporabo omrežij.

Cena za uporabo elektroenergetskih omrežij je torej zbirni pojem za več zgoraj naštetih sestavin, od katerih Agencija določa:

- delež omrežnine za prenosno omrežje,
- delež omrežnine za distribucijsko omrežje,
- delež za sistemske storitve,

medtem, ko vlada določa višino naslednjih sestavin:

- delež za delovanje Agencije (finančni načrt);
- posebne dodatke: če je tako določeno z zakonom ali podzakonskim aktom Vlade RS, se prištejejo k vsoti sestavin od 1. do 4. točke tega odstavka tudi dodatki za:
- prednostno dispečiranje proizvajalcev, ki uporabljajo domača goriva, v skladu z EZ in podzakonskimi akti,
- prednostno dispečiranje kvalificiranih proizva-

jalcev, v skladu z EZ in podzakonskimi akti,

- evidentiranje pogodb na organiziranem trgu z električno energijo,
- morebitni drugi dodatki.

2.1.2.5 Pregled nekaterih najpomembnejših splošnih in posamičnih aktov

Pregled najpomembnejših aktov s področja električne energije in plina, aktualnih v letu 2001, glede na izdajatelje in njihove pristojnosti:

Izdajatelj in vrsta akta (uredba, pravilnik, sklep, soglasje ...)
Državni zbor RS
Nacionalni energetskega programa
Vlada RS
Izdaja uredbe, sklepe itd.:
Splošni pogoji za dobavo in odjem električne energije
Tarifni sistem za prodajo električne energije
Uredba o pogojih za pridobitev statusa kvalificiranega proizvajalca električne energije
Uredba o pravilih za določitev cen in za odkup električne energije od kvalificiranih proizvajalcev električne energije
Uredba o pogojih in postopku za izdajo ter odvzem licence za opravljanje energetske dejavnosti
Uredba o načinu izvajanja GJS organiziranja trga z električno energijo
Uredba o načinu izvajanja GJS s področja distribucije električne energije
Uredba o načinu izvajanja GJS prenosa električne energije in GJS upravljanja prenosnega omrežja
Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe oskrbe z zemeljskim plinom iz transportnega omrežja
Uredba o načinu izvajanja gospodarske javne službe prenosa zemeljskega plina in gospodarske javne službe upravljanja prenosnega omrežja iz transportnega omrežja
Sklep o ustanovitvi Agencije za energijo RS
Statut Agencije za energijo RS (soglasje)
Ministrstvo za okolje in prostor
Splošni akti:
Sistemska obratovalna navodila (predlog upravljavca)
Pogoji za izdajo energetskega dovoljenja
Register kvalificiranih proizvajalcev
Odločbe:
Pridobitev statusa kvalificiranega proizvajalca
Energetsko dovoljenje (za zgraditev objekta, naprave, omrežja)
O pritožbah zoper odločbo o izdaji ali zavrnitvi soglasja za priključitev
O pritožbah zoper odločbo o izdaji ali zavrnitvi licence itd.
Upravljalci omrežij (GJS)
Splošni akti:
Predlog SONDO, SONPO (sprejme vlada)
Razvidni in nediskriminativni kriteriji za dostop do omrežja (soglasje Agencije)
Delovanje izravnalnega trga - Eles
Odločbe:
Dostop do omrežja 1. stopnja
Soglasje za priključitev 1. stopnja
Pogodbe:
Pogodbe o dostopu
Pogodba o izravnavi odstopanj
Pogodba o odkupu električne energije od kvalificiranih proizvajalcev
Organizator trga
Splošni akti:
Pravila za delovanje trga
Tarifa za storitve (soglasje vlade)
Pogodbe:
Pristopne pogodbe na organiziranem trgu
Agencija za energijo RS
Splošni akti:
Določitev cen za uporabo omrežij in kriteriji za upravičenost stroškov
Pravilnik o podatkih, ki so jih dolžni sporočati izvajalci energetskih dejavnosti
Odločbe:
Odločbe o licencah
Dostop do omrežij – 2. stopnja (odločanje o pritožbah)
Obračunane cene za uporabo omrežij – 2. stopnja (odločanje o pritožbah)
Drugo:
Soglasje h kriterijem za dostop do omrežij
Soglasje k internemu aktu med upravljavcem omrežja in distributerjem oziroma izvajalcem prenosa itd.

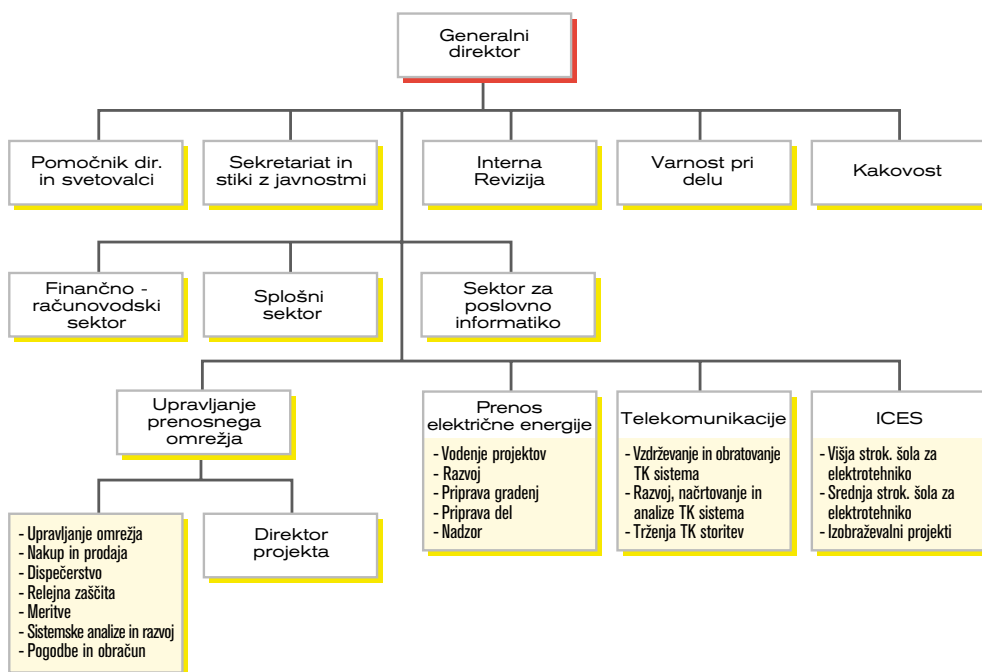
2.2 SEDANJE STANJE LOČITVE DEJAVNOSTI V SLOVENIJI

2.2.1 Preoblikovanje prenosnega podjetja

Za upravljanje in razvoj slovenskega prenosnega omrežja je odgovorno podjetje Elektro Slovenija, d.o.o. (v nadaljevanju Eles). Eles je v celoti v državni lasti in je organiziran kot družba z omejeno odgovornostjo. Poslovanje in delo podjetja vodi direktor, ki ga imenuje in razrešuje vlada RS. Širše sestavljajo upravo še sekretariat in odnosi z javnostmi ter pomočnik in svetovalci direktorja ter upravne službe interne revizije, varstva pri delu in kakovosti. Pod upravo spadata tudi finančno-računovodski in splošni

sektor, ki sta ohranila obstoječo strukturo, poslovna informatika pa je postala samostojni oddelek.

V skladu z 20. členom EZ sta bili formirani dve gospodarski javni službi za upravljanje prenosnega omrežja (UPO) in prenos električne energije (PEE). Ti dejavnosti sta regulirani. Eles je ustanovil še dva oddelka: Telekomunikacije in izobraževalni center ICES. Obe dejavnosti sta tržni. Obseg storitev, ki jih opravlja Eles, je viden iz naslednje organizacijske sheme:

Slika 6: Eles – organizacijska struktura

V okvir koncernske družbe Eles spadajo še: Trgel (100 %), Borzen (100 %), Sinergy (100 %), Talum (80 %) in TDR-Metalurgija (80 %). Trgel je bil ustanovljen za trgovanje z električno energijo in bo udeleženec trga z električno energijo. Borzen je bil ustanovljen za organiziranje trga z električno energijo. Sinergy je bila ustanovljena za trženje telekomunikacij. Leta 1998 je Eles na podlagi konverzij zapadlih obveznosti pridobil večinski delež v podjetjih Talum in TDR-Metalurgija. Eles ima delež,

manjši od kontrolnega, še v Slovenskih železarnah, d.d., Informatiki, d.d., in Eldomu, d.o.o.

Tako je sedanja organizacijska struktura podjetja Eles naslednja (glej tudi sliko 6):

• Bilančne podenote:

- * Upravljanje prenosnega omrežja (UPO)
- * Prenos električne energije (PEE)
- * Uprava in upravne službe
- * Telekomunikacije
- * ICES

• Koncernske odvisne družbe:

- * Trgel, d.o.o., Ljubljana
- * Borzen, d.o.o., Ljubljana
- * Sinergy, d.o.o., Ljubljana
- * Talum, d.d., Kidričevo
- * TDR-Metalurgija, d.d., Ruše

• Družbe, kjer je Elesov delež manjši od kontrolnega:

- * Informatika, d.d., Maribor
- * Eldom, d.o.o., Maribor
- * Slovenske železarne, d.d., Ljubljana
- * banke itd.

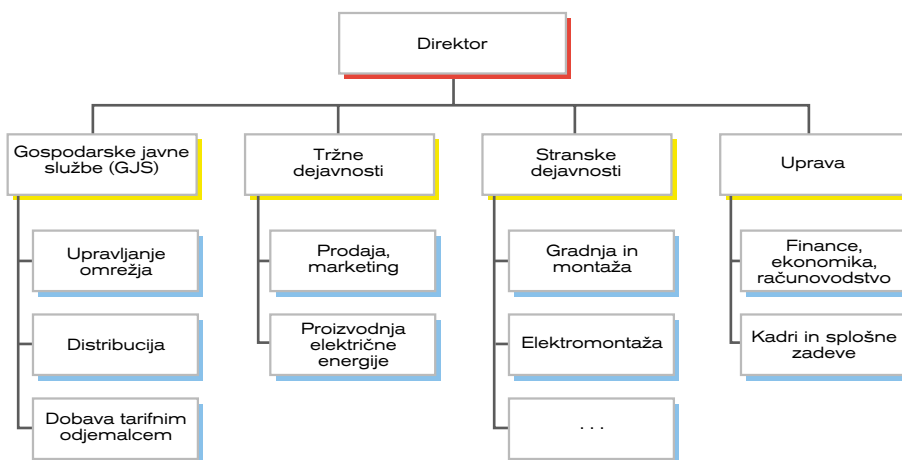
2.2.2 Preoblikovanje distribucijskih podjetij

Vseh pet slovenskih distribucijskih podjetij (Elektro Celje, Elektro Gorenjska, Elektro Ljubljana, Elektro Maribor, Elektro Primorska) je organiziranih kot delniške družbe. Glavni delničar je država (približno 80 odstotkov), drugi pa so različne pooblaščenice investicijske družbe.

Distribucijska podjetja so po EZ morala ločiti svoje energetske dejavnosti, zanje pridobiti licence in spremeniti organizacijsko strukturo v skladu z novimi zahtevami. Ločitev dejavnosti v distribucijskih podjetjih:

Regulirane dejavnosti (gospodarske javne službe)	<ul style="list-style-type: none"> distribucija električne energije, dobava električne energije tarifnim odjemalcem (odjemalci pod 41 kW priključne moči) in upravljanje distribucijskega omrežja.
Neregulirane dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> proizvodnja električne energije, dobava električne energije upravičenim odjemalcem (odjemalci nad 41 kW priključne moči) in trgovanje, zastopstvo in posredništvo na organiziranem trgu z električno energijo.
Neenergetske dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> gradnje in montaža, elektromontaža.

Nova organizacijska struktura distribucijskih podjetij

Slika 7: Organizacijska struktura distribucijskih podjetij

2.2.3 Storitve, ki jih izvajajo distribucijska in prenosna podjetja

Definicija storitev, ki jih izvajajo prenosna in distribucijska podjetja, je izhodišče za postavitev meja med reguliranimi in nereguliranimi storitvami (glej poglavji 3.2.1 in 3.2.2). Zbrane definicije odsevajo mednarodno regulativno prakso in so prilagojene funkcionalni ločitvi dejavnosti v Sloveniji, obravnavani v prejšnjih dveh poglavjih.

V slovenskem prostoru obstaja delitev na izvajalca dejavnosti in upravljavca, zato je treba definicije, ki odsevajo mednarodno regulativno prakso, prilagoditi našim razmeram.

Razlike pravzaprav nastanejo le pri tem, kam spadajo stroški izgub v omrežju. V skladu z mednarodno prakso spada pokrivanje izgub med pre-

nosne oziroma distribucijske storitve, pri nas pa je zanje odgovoren upravljevalec omrežja, zato smo v našem primeru stroške za pokrivanje izgub v omrežju uvrstili med stroške upravljalških storitev.

2.2.3.1 Prenosno podjetje

Prenosne storitve (angl. *transmission service*) zajemajo prenosne omrežne storitve (angl. *transmission network service*) in prenosne priključne storitve (angl. *transmission connection service*). **Prenosne omrežne storitve** zajemajo izvajanje prenosa električne energije po prenosnem omrežju na zanesljiv in učinkovit način, vključno z razvojem

omrežja in zagotavljanjem učinkovitega vzdrževanja omrežnih sredstev v skladu z zahtevami obratovalnih in drugih navodil ter ustreznih slovenskih tehničnih standardov. **Prenosne priključne storitve** so tiste, ki so povezane z zagotavljanjem zanesljive in učinkovite povezave s prenosnim omrežjem in rednim vzdrževanjem prenosnih priključnih sredstev v skladu z zahtevami obratovalnih navodil in ustreznih slovenskih tehničnih standardov.

Stroški, ki bremenijo prenosno podjetje v zvezi z izvajanjem prenosnih storitev, zajemajo stroške osnovnih sredstev prenosnega omrežja (amortizacija in donos na sredstva), stroške vzdrževanja prenosnega omrežja, stroške za razvoj omrežja ter splošne stroške, ki so potrebni za doseganje zahtevane ravni kakovosti storitev.

Upravljalске storitve so storitve, ki jih zagotavlja upravljavec prenosnega omrežja in z njimi vzdržuje ravnotežje moči v sistemu v skladu s kriterijem kakovosti, določenim v obratovalnih navodilih, obnavlja ravnotežje po motnji in zagotavlja zmogljivosti za ponovno vzpostavitev delovanja sistema po razpadu.

Stroški, ki jih ima prenosno podjetje z izvajanjem upravljalških storitev, zajemajo stroške obratovanja in vodenja, stroške nakupa električne energije za pokrivanje prenosnih izgub in stroške nakupa sistemskih storitev.

Različne storitve je izraz za tiste storitve prenosnega podjetja, ki niso niti prenosne niti upravljalске. Te storitve niso regulirane. Primeri takih storitev so:

- storitve inženiringa in svetovanja,
- telekomunikacije,
- kapitalska udeležba v proizvodnih podjetjih ali diverzifikacijske aktivnosti v drugih različnih vrstah podjetij.

2.2.3.2 Distribucijska podjetja

Distribucijske storitve (angl. *distribution services*) zajemajo distribucijske omrežne storitve (angl. *distribution network service*) in distribucijske priključne storitve (angl. *distribution connection service*). **Distribucijske omrežne storitve** zajemajo izvajanje distribucije električne energije po distribucijskem omrežju na zanesljiv in učinkovit način, vključno z razvojem omrežja in zagotavljanjem učinkovitega vzdrževanja omrežnih sredstev v skladu z zahteva-

mi obratovalnih in drugih navodil in ustreznih slovenskih tehničnih standardov. **Distribucijske priključne storitve** so tiste, ki so povezane z zagotavljanjem zanesljive in učinkovite povezave z distribucijskim omrežjem in rednim vzdrževanjem distribucijskih priključnih sredstev v skladu z zahtevami obratovalnih navodil in ustreznih slovenskih tehničnih standardov.

Stroški, ki bremenijo distribucijsko podjetje v zvezi z izvajanjem distribucijskih storitev, zajemajo stroške osnovnih sredstev distribucijskega omrežja (amortizacija in donos na sredstva), stroške vzdrževanja prenosnega omrežja, stroške za razvoj omrežja in splošne stroške, ki so potrebni za doseganje zahtevane ravni kakovosti storitev.

Upravljalске storitve so storitve, ki jih zagotavlja upravljavec distribucijskega omrežja in z njimi vzdržuje ravnotežje moči v sistemu v skladu s kriterijem kakovosti, določenim v obratovalnih navodilih, in obnavlja ravnotežje po motnji.

Stroški, ki jih ima distribucijsko podjetje z izvajanjem upravljalških storitev, zajemajo stroške obratovanja in vodenja distribucijskega omrežja, stroške nakupa električne energije za pokrivanje distribucijskih izgub ter stroške nakupa sistemskih storitev od upravljavca prenosnega omrežja.

Dobavne storitve (angl. *retail supply service*) zajemajo dobavo, to je nabavo in prodajo električne energije končnim odjemalcem.

Dejavnosti, povezane s prodajo, so:

- dejavnosti, povezane z nabavo električne energije za končne odjemalce;
- odčitavanje števec, obračun in zbiranje prihodkov od prodaje električne energije končnim odjemalcem.

Različne storitve je skupni izraz za tiste storitve distribucijskega podjetja, ki niso niti distribucijske niti upravljalске niti dobavne. Te storitve niso regulirane.

Primeri takih storitev so:

- storitve inženiringa in svetovanja,
- telekomunikacije,
- proizvodnja električne energije v lastnih objektih ali kapitalska udeležba v drugih proizvodnih podjetjih.

Zgornje alineje podajajo primere tistih storitev, kjer lahko hitro pride do navzkrižnega subvencioniranja med reguliranimi in nereguliranimi dejavnostmi, tako da se stroški različnih tržnih storitev pripisujejo reguliranim dejavnostim, prihodki pa se pripoznajo kot neregulirani prihodki, ki niso predmet regulativnega nadzora. Če želimo doseči nediskriminatorne pogoje dostopa do omrežja in enakopravnost vseh akterjev ter se izogniti preveljevanju stroškov in navzkrižnemu subvencioniranju med dejavnostmi, potrebujemo dobra pravila za razmejevanje dejavnosti, ki morajo definirati ločevanje dejavnosti, alokacijo stroškov, obveznosti glede izmenjave podatkov itd.

2.3 TRŽNE (NEREGULIRANE) DEJAVNOSTI

2.3.1 Podjetja za proizvodnjo električne energije

Vlada Republike Slovenije je poleti 2001 sprejela Akt o ustanovitvi družbe z omejeno odgovornostjo Holding Slovenske Elektrarne, d.o.o. (v nadaljevanju: HSE). Namen združitve petih podjetij za proizvodnjo električne energije in premogovnika je bil predvsem enoten nastop na trgu pri prodaji električne energije in izboljšanje konkurenčnosti. Skupino HSE sestavljajo tri podjetja z verigami hidroelektrarn: Dravske elektrarne, Savske elektrarne Ljubljana, d.o.o., Soške elektrarne Nova Gorica, d.o.o., Termoelektrarna Brestanica, d.o.o., Termoelektrarna Šoštanj, d.o.o., in Premogovnik Velenje, d.d.

Po tej spremembi na področju podjetij za proizvodnjo električne energije strukturo proizvodnega sektorja, ki nastopa na trgu z električno energijo, sestavljajo HSE in tri samostojna proizvodna podjetja: Nuklearna elektrarna Krško, Termoelektrarna Toplarna Ljubljana in Termoelektrarna Trbovlje.

Slika 8: Podjetja za proizvodnjo električne energije

2.3.2 Vpetost slovenskega elektroenergetskega sistema v prenosno omrežje EU

Evropski trg z električno energijo je v primerjavi z drugimi trgi v svetu eden najbolj razvitih in vključuje veliko internih trgov, kjer so pravila že dodobra izoblikovana. Popolno združevanje teh trgov je dejansko le še vprašanje časa. Oblika tehničnega sodelovanja med državami je bila že zgrajena v organizaciji UCTE (The Union of the Coordination of Transmission of Electricity). V sedanjem času, ko UCTE vsako leto analizira rast izmenjanih količin električne energije, se

je v skupini držav EU oblikovala skupina ETSO (European Transmission System Operators). Slovenski sistemski operater Eles je na podlagi članstva v UCTE in na podlagi kandidature Slovenije za članstvo v EU postal član ETSO skupine. Polnopravno članstvo in s tem pravice pri izvajanju čezmejnega trgovanja je mogoče pričakovati leta 2002. S tem bodo imeli udeleženci na slovenskem trgu z vidika čezmejnega trgovanja enake pogoje kot v državah EU.

Slika 9: Slovenski elektroenergetski sistem – daljnovodi, razdelilno-transformatorske postaje (RTP) in elektrarne

2.4 ORGANIZATOR TRGA IN NJEGOVA VLOGA

2.4.1 Organizator trga z električno energijo

Ustanovitev organizatorja trga z električno energijo je ena izmed obveznosti, ki jo prinaša EZ, in hkrati tudi eden izmed temeljnih pogojev za odprtje trga z električno energijo. Organizirani trg električne energije je osrednje mesto, kjer se na organiziran način srečujeta ponudba in povpraševanje po električni energiji.

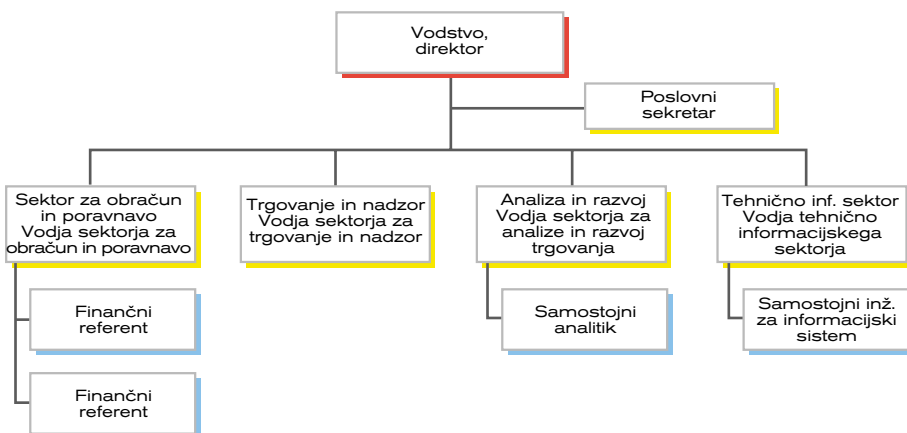
Delovanje organiziranega trga z električno energijo, dolžnosti in pravice organizatorja trga ter članov organiziranega trga so natančno opredeljeni v Pravilih za delovanje trga električne energije⁷.

Dejavnost gospodarske javne službe organiziranja trga z električno energijo opravlja podjetje Borzen, d.o.o., ki je bilo ustanovljeno 28. marca 2001 kot hčerinsko podjetje podjetja Elektro Slovenija, d.o.o. Borzen zaposluje visokostrokovne kadre z dolgoletnimi energetskimi, finančnimi, tehničnimi in

vodstvenimi izkušnjami ter z izkušnjami pri planiranju in analizah elektroenergetskega sistema.

Od 1. januarja do 30. septembra 2001 je bilo v okviru Elesa zaradi predvidene osamosvojitve hčerinskega podjetja v skladu z organizacijsko shemo podjetja odprto stroškovno mesto projekt organiziranja borze. Borzen deluje kot samostojna pravna oseba od 1. oktobra 2001, tako da je v letu 2001 podjetje samostojno poslovalo le tri mesece.

Borzen ima najsodobnejšo komunikacijsko, računalniško in tehnično opremo, ki je potrebna za nemoteno delovanje organiziranega trga. V to opremo štejemo štiri glavne sklope, in sicer: trgovni sistem, sistem za evidentiranje dvostranskih pogodb in izdelavo vozniških redov, sistem za finančno poravnavo in poslovno-informacijski sistem.

Slika 8: Organizator trga – organizacijska shema podjetja Borzen

2.4.1.1 Vloga in naloge organizatorja trga z električno energijo

Glavna dejavnost podjetja je organiziranje trga z električno energijo v Sloveniji, ki vključuje:

- soočanje ponudb za nakup in prodajo električne energije – borza električne energije (dnevni trg, urni trg),
- obračun in poravnava sklenjenih poslov na organiziranem trgu – funkcija klirinške hiše,
- evidentiranje dvostranskih pogodb,
- izdelavo vozniških redov,
- javno objavlanje tržnih gibanj cen,
- izvajanje izobraževanja za člane organiziranega trga električne energije.

Organizirani trg električne energije mora za svoje uspešno poslovanje, podobno kot vsak drug organiziran trg, ustrezati temeljnemu načelu borznega trgovanja:

- načelo transparentnosti (pregledno, jasno in javno poslovanje za vse udeležence; javna objava tržnih gibanj);

- načelo likvidnosti (ublažitev nenavadnih sprememb obsega ponudbe in povpraševanja brez pretiranih nihanj cen oziroma nihče od udeležencev trga ne sme imeti prevelikega vpliva na oblikovanje cene na trgu);
- načelo varnosti (EZ, Pravila za delovanje trga električne energije, finančne garancije članov zmanjšujejo finančna tveganja);
- načelo poštenosti (nediskriminatornost organiziranega trga je zakonsko določena);
- načelo učinkovitosti (prilagodljiv trgovni-informacijski sistem).

Organizator trga omogoča preglednost organiziranega trga električne energije z objavljanjem cen in količin iz sklenjenih poslov na trgu električne energije v različnih časovnih obdobjih ter z objavljanjem posebnih indeksov. To omogoča udeležencem trgovanja sprejemati ustrezno strategijo trgovanja in oblikovanja lastnih ponudb.

⁷ Uradni list Republike Slovenije št. 30/01

2.4.1.2 Trgovanje na organiziranem trgu

Vzpostavljen sistem za elektronsko trgovanje zagotavlja podlago za dnevni trg električne energije. To pomeni, da danes poteka trgovanje za električno energijo, ki bo proizvedena in porabljena jutri. Način trgovanja je sprotno trgovanje in avkcijski način s fazo izklica. Na organiziranem trgu se trguje s standardnimi produkti. Ti so pasovna energija, trapezna energija, nočna energija in energija za vsako posamezno uro.

Trgovanje na organiziranem trgu ima naslednje prednosti:

- Zaščita pred finančnimi tveganji.
- Možnost optimalnega načrtovanja proizvodnje in porabe električne energije.
- Neposredna povezava med ponudbo in povpraševanjem omogoča visoko likvidnost.
- Možnost sklepanja dvostranskih pogodb na organiziranem trgu daje večjo varnost.
- Standardizirani borzni produkti omogočajo urejeno in nadzorovano trgovanje skladno s pravili.
- Javno objavljane rezultate trgovanja in borznih indeksov omogoča individualne analize in napovedi gibanja cen.
- Možnost znižanja stroškov poslovanja.

2.4.1.3 Obračun in poravnava

Vzpostavljeni sistem za obračun in poravnavo omogoča finančno alokacijo, obračun in finančno poravnavo vseh sklenjenih poslov na organiziranem trgu (dnevni trg). To pomeni, da udeleženci trgovanja dobijo obračune sklenjenih poslov za vsak dan trgovanja, hkrati pa dobijo tudi obvestilo o neto obveznosti (kupec) oziroma terjatvi (prodajalec).

2.4.1.4 Članstvo na organiziranem trgu

Na organiziranem trgu električne energije sodelujejo podjetja, ki imajo licenco Agencije za energetske dejavnosti trgovanja na organiziranem trgu in imajo z organizatorjem trga sklenjeno pristopno pogodbo. Zadnji dan leta 2001 je bilo na organiziranem trgu z električno energijo dvanajst članov. Vsak član organiziranega trga je v skladu s pristopno pogodbo uvrščen v eno od naslednjih kategorij članstva:

- **Kupec/prodajalec:** kupuje in prodaja električno energijo v svojem imenu in za svoj račun. Kupec/prodajalec na organiziranem trgu lahko sklepa samo posle, ki na eni strani vključujejo lastna primopredajna mesta.
- **Trgovec:** kupuje in prodaja električno energijo v svojem imenu in za svoj račun ter lahko opravlja tudi funkcijo tržnega zastopnika in tržnega posrednika.
- **Tržni zastopnik:** kupuje in prodaja električno energijo v svojem imenu in za tuj račun ter lahko opravlja tudi funkcijo tržnega posrednika. Tržni zastopnik na organiziranem trgu lahko sklepa samo posle, ki na eni strani vključujejo lastna primopredajna mesta.
- **Tržni posrednik:** posreduje pri sklepanju dvostranskih pogodb. Tržni posrednik ne posluje na dnevnem trgu in ni udeleženec poravnalnega sistema.

Za zdaj so člani samo pravne osebe znotraj meja Slovenije, z odpiranjem trga električne energije navzven in z vstopom Slovenije v Evropsko unijo pa se bodo v delovanje borze vključili tudi tuji trgovci.

2.5 ENERGETSKI TRG IN VLOGA REGULATORJA

2.5.1 Naloge in pristojnosti Agencije za energijo

Agencija za energijo RS je bila v skladu z EZ ustanovljena kot neodvisna organizacija, ki opravlja z zakonom določene naloge in za izvajanje teh nalog potrebne aktivnosti v zvezi z nadzorom nad delovanjem trga z električno energijo in z zemeljskim plinom. Sklep o ustanovitvi Agencije za energijo RS je Vlada RS sprejela junija 2000, septembra 2000 je Vlada RS izdala soglasje k statutu Agencije. Z namenom, da v interesu vseh udeležencev zagotovi pregledno in nepristransko delovanje trga, opravlja Agencija naslednje zakonsko določene naloge:

- S splošnim aktom določa cene za uporabo elektroenergetskih omrežij. O upravičenosti stroškov in drugih elementov cen za uporabo elektroenergetskih omrežij odloča na podlagi podatkov in kriterijev za ocenjevanje upravičenosti stroškov.
- Odloča v sporih, ki izvirajo iz:
 - zavrnitve dostopa do elektroenergetskih ali plinskih omrežij,
 - obračunane cene za uporabo elektroenergetskih omrežij ali cene za uporabo plinskih omrežij.
- Izdaja licence za izvajanje energetskih dejavnosti v skladu z določbami EZ in uredbe.

- Sodeluje s pristojnimi organi in inšpekcijami.
- Izdaja letna poročila in informacije za javnost.
- Opravlja druge naloge, povezane z nadzorom nad delovanjem trga z električno energijo in zemeljskim plinom.

Agencija sodeluje v dvostranskih odnosih in mednarodnih organizacijah s področja nadzora nad delovanjem trga z električno energijo in zemeljskim plinom.

Agencija izvaja nadzor nad delovanjem organiziranega trga z električno energijo tako, da na podlagi uredb o izvajanju gospodarske javne službe (GJS) distribucije ter GJS prenosa zbira in evidentira pogodbe o dostopu do omrežij in trenutni dostop do omrežij ali dele pogodb, ki določajo količine, termine in druge parametre, pomembne za način, karakteristiko odjema ali zasedenost omrežij.

Agencija izvaja tudi druge aktivnosti, če so povezane z opravljanjem z zakonom določenih nalog s področja reguliranih dejavnosti. Ugotavlja tudi nepravilnosti pri delovanju trga z električno energijo in plinom, ki zavirajo razvoj konkurence ali jo izkrivljajo, in druge pojave zlorabe monopolnega položaja.

2.5.2 Namen ekonomskega nadzora in vloga Agencije za energijo

2.5.2.1 Ekonomski nadzor

Namen reguliranja je varstvo potrošnikov, medtem ko je zagotovljeno, da ostane regulirano podjetje sposobno za ekonomsko preživetje ter da ima spodbudo za učinkovito poslovanje. Agencija je tako na eni strani vpeta med potrošnike, ki želijo nizko ceno in kakovostno storitev, ter na drugi strani med regulirana podjetja, ki želijo višjo ceno in predvsem ustrezen donos. Tako na primer slovenskemu gospodarstvu kot potrošniku električna energija in cena za uporabo omrežja (CUO) v proizvodih pomenita velik del stroškov, zato mora Agencija ob določitvi CUO med drugim tudi ugotavljati, kolikšen delež CUO lahko prenese slovensko gospodarstvo. Agencija je pri svojem delu implementirala pogoje konkurenčnega trga, da bi motivirala lastnika za ustvarjanje dobička, investiranje novih tehnologij ter zniževanje stroškov in cen.

Energetske dejavnosti, ki jih zakon opredeljuje kot gospodarske javne službe, so vezane na infrastrukturo, ki ni predmet konkurence in pomeni naravni monopol, ki omogoča delovanje trga le, če je vsem dostopna pod nediskriminatornimi pogoji. Zaradi obveznega zadovoljevanja javnih potreb, ki jih ni mogoče zagotavljati na trgu, je te dejavnosti treba regulirati. Nadzor naravnih monopolov, kot ga izvaja Agenci-

ja, je iskanje učinkovitega ravnovesja med onemogočanjem neupravičenih dobičkov in spodbujanjem večje učinkovitosti. Z nadzorom cen in donosnosti naložb ter spremljanjem strateških planskih odločitev Agencija želi vzpostaviti stabilno, predvidljivo in pregledno ekonomsko okolje.

Uvedba ekonomskega nadzora je nujna, ker sta potrebna opazovanje in nadzor dejavnosti podjetij na tistih delih trga, kjer se ni mogoče zanašati, da bi interese odjemalcev ali druge interese varovala popolna in poštena konkurenca. Ob naravnih monopolih konkurenca ni mogoča, zato je za preprečevanje zlorabe tržne moči obveznih gospodarskih javnih služb potreben ekonomski nadzor z reguliranjem.

V tržnem gospodarstvu sta konkurenca in dobiček tista, ki spodbujata izvajalce k čedalje večji inventivnosti in zniževanju stroškov, saj jih konkurenca sili, da ponujajo kakovostne storitve po čim nižji ceni. Konkurenca je učinkovita tam, kjer podjetje ne more dvigovati cen čez svojega konkurenta brez tveganja izgube tržnega deleža in kjer lahko poveča svoj dobiček samo tako, da znižuje svoje stroške.

Ekonomski nadzor torej pomeni stalno opazovanje reguliranih dejavnosti in nadzor, s katerim bo Agencija preverjala, da podjetja ne presežejo največjih dovoljenih vrednosti določenih parametrov.

2.5.2.2 Stabilen in predvidljiv regulativni okvir

Ekonomski nadzor mora dopuščati razumno stopnjo donosa na sredstva, tako da so strateške managerske odločitve, kot so naložbe v reguliranih dejavnostih, ocenjene podobno kot v industriji, ki je izpostavljena konkurenci. To pa pomeni, da bo Agencija skrbela, da prekomerni dobički ne bodo dopuščeni, donosnost na sredstva v reguliranih dejavnostih pa mora omogočati ustrezno delovanje teh dejavnosti vključno s financiranjem naložb, da bo zagotovljena kakovostna storitev.

Pri določanju cen za uporabo elektroenergetskih omrežij Agencija skuša doseči zlasti naslednje cilje:

- varovanje interesov odjemalcev električne energije glede pogojev njihove preskrbe z električno energijo, zanesljivostjo dobave in dolgoročno kakovostjo storitev dobave električne energije;
- zagotovitev finančne stabilnosti reguliranih dejavnosti;
- kakovostna in dosegljiva storitev po dostopni ceni,
- pospeševanje učinkovitosti in ekonomičnosti;
- doseganje razumljive stopnje donosa na sredstva;
- spodbujanje razvoja in raziskav in uporabe novih tehnologij.

Vzpostavitev verodostojnega in časovno doslednega režima za regulacijo trga z električno energijo je pomemben dejavnik tudi za pritegnitev kapitala investitorjev v elektroenergetski sektor. Investitorji želijo imeti zagotovilo, da se regulativna pravila in praksa ne bodo nenehno spreminjali.

Regulativni režim mora biti strukturiran tako, da ne preprečuje določenih virov financiranja in investicij. Ta vidik je treba obravnavati v širšem okviru perspektive potencialnega vlagatelja. Ta bo za začetno oceno položaja v državi najverjetneje preveril vsaj tri ravni elektrogospodarskega okolja:

- stabilnost splošnega gospodarskega razvoja ter verodostojnost ekonomske in stabilizacijske politike;
- verodostojnost in časovno doslednost regulacije elektroenergetskega sektorja;
- garancije za pogoje financiranja, merjene v donosu na investicijo (potrebna, tveganjem prilagojena stopnja donosa).

Analiza vseh treh ravni je med seboj tesno povezana. Investitorji bodo zainteresirani le, če jim bodo projekti omogočili doseganje njihovih finančnih zahtev. Te je mogoče meriti glede na zasluge v drugih panogah, v industriji v drugih državah ali glede na mednarodne trge kapitala.

2.5.2.3 Zamejena cena

Agencija želi z ekonomskim nadzorom po metodi zamejene cene v srednjeročnem regulativnem obdobju nastaviti ekonomsko učinkovite cene, ki bodo spodbujale učinkovitost izvajalcev in uporabnikov. Reguliranim podjetjem omogočajo takšen prihodek, da bo pokrival ekonomske stroške delovanja, stroške amortizacije in donos na sredstva.

V okviru ekonomskega nadzora z zamejeno ceno se omeji stopnja povprečnih prihodkov ali določenih cen. Povprečni prihodki so povečani z upoštevanjem inflacije in zmanjšani za privzeto stopnjo rasti produktivnosti, ki jo Agencija določi za vsako leto in vsako podjetje posebej. Na podlagi izbrane metode ekonomskega nadzora po zamejeni ceni bo Agencija tako določila maksimalne cene, po katerih lahko regulirane dejavnosti prodajajo svoje storitve. Idejni pristop omenjene metode je nekakšno posnemanje lastnosti konkurenčnega trga, kjer prodajalec ne more dvigovati cene brez tveganja, da bi posledično izgubil del trga ter da bi bile povišane cene zanj nedobičkonosne.

Glede na to, da je namen ekonomskega nadzora po metodi zamejene cene posnemanje delovanja konkurenčnega trga, je treba obravnavati tudi tveganost delovanja. Le-ta bo v razmerah ekonomsko nadzorovanega poslovanja z zagotovljenim donosom v primerjavi s konkurenčnim trgom bistveno nižja. Regulirane dejavnosti imajo v primerjavi s podjetji, ki delujejo na trgu, pravzaprav majhno tveganje delovanja. Količine prenesene in distribuirane električne energije so dokaj natančno predvidljive, prav tako se da večino stroškov relativno dobro oceniti za nekaj let naprej. In na koncu bodo podjetja imela zagotovilo, da bo njihov upravičen prihodek maksimiran do ravni, ki pokriva stroške primerljivih učinkovitih podjetij. Prav tako podjetja nimajo tako zastarelih infrastrukturnih objektov, ki bi bili potrebni korenitih sprememb, in tudi ni bojazni, da bi zaradi novih subjektov na trgu začeli izgubljati svoje odjemalce.

2.6 POSLOVANJE PODJETIJ ELEKTROGOSPODARSTVA IN PREMGOVNIŠTVA SLOVENIJE

2.6.1 Fizični obseg poslovanja

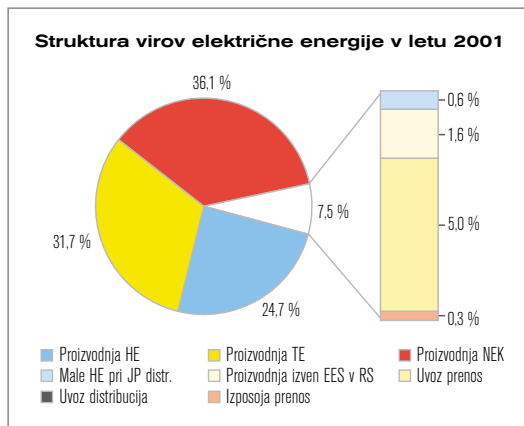
2.6.1.1 Elektrogospodarstvo

2.6.1.1.1 Viri električne energije

V letu 2001 so skupni viri električne energije znašali 13.941 GWh in so v primerjavi z letom 2000 višji za 6,5 %, v primerjavi s količinsko elektroenergetsko bilanco (EEB) za leto 2001 pa so višji za 6,3 %. Od skupnih virov električne energije se 94,6 % nanaša na proizvodnjo v slovenskih elektroenergetskih objektih, preostali del pa na uvoz in izposajo električne energije. Proizvodnja v hidroelektrarnah je preseгла načrtovano za 4,3 %, medtem ko je bila v primerjavi z letom 2000 za 1,8 % nižja. Proizvodnja v termoelektrarnah je bila višja od načrtovane za 6,7 % in za 7,8 % višja od proizvodnje v letu 2000. Nuklearna elektrarna Krško načrtovanega obsega proizvodnje zaradi podaljšanja remonta ni dosegla, v primerjavi z letom 2000 pa je njena proizvodnja višja za 10,8 %. Uvoz električne energije je bil glede na plan višji za 4,5-krat, prav tako pa je bil tudi višji od uvoza v letu 2000, in sicer za 19,6 %.

2.6.1.1.2 Poraba električne energije

Neto poraba električne energije v letu 2001 je znašala 13.201 GWh in je za 7,6 % večja od načrtovane ter za 7,4 % od neto porabe v letu 2000. Od skupno porabljene električne energije v Sloveniji so je 19,8 % porabili neposredni odjemalci na lokacijah Kidričevo, Ruše, Jesenice, Štore in Ravne, ki električno energijo prevzemajo na prenosnem omrežju, 80,2 % pa distribucijski odjemalci.

Slika 9: Struktura virov električne energije v letu 2001

Načrtovani odjem neposrednih odjemalcev v letu 2001 ni bil v celoti dosežen, v primerjavi z letom 2000 pa je bil za 1,9 % večji. Odjem distribucijskih odjemalcev je bil za 3,6 % večji od načrtovanega in za 4,3 % večji kot v letu 2000.

Izvoz električne energije v letu 2001 je znašal 2.460 GWh, kar je 31,8 % več od načrtovanega in 25,5 % več kot v letu 2000.

Iz preglednic in grafov so podrobno vidni:

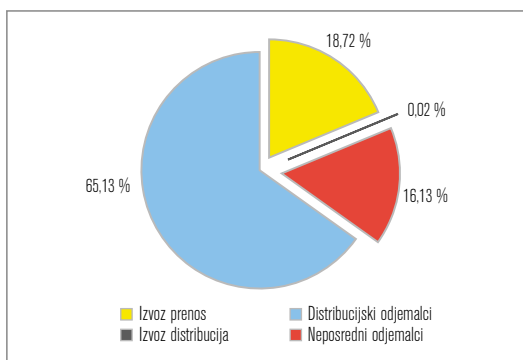
- viri in poraba električne energije v GWh v letu 2001:

	realizacija 2000	EEB 2001	realizacija 2001	real./plan 2001	real. 2001/2000
VIRI ELEKTRIČNE ENERGIJE					
Proizvodnja HE	3.513	3.306	3.449	104,3	98,2
Proizvodnja TE	4.092	4.135	4.413	106,7	107,8
Proizvodnja NEK	4.540	5.170	5.030	97,3	110,8
mHE pri JP distribucije	74	64	77	120,4	105,0
Proizvodnja zunaj EES v RS	199	287	224	77,9	112,6
Supaj proizvodnja v RS	12.417	12.963	13.192	101,8	106,2
Uvoz prenos	587	156	702	449,8	119,6
Uvoz distribucija	0	0	0		
Izposoja prenos	87	0	47		53,5
Skupaj viri	13.091	13.119	13.941	106,3	106,5
PORABA ELEKTRIČNE ENERGIJE					
Neposredni odjemalci	2.097	2.138	2.119	99,1	101,9
Distribucijski odjemalci	8.204	8.261	8.559	103,6	104,3
Skupaj prodaja v RS	10.283	10.399	10.679	102,7	103,8
Izvoz prenos	1.959	1.866	2.460	131,8	125,5
Izvoz distribucija	2	0	2		107,2
Skupaj prodaja	12.245	12.265	13.141	107,1	107,3
Posoja prenos	48	0	60		124,7
Skupaj neto poraba	12.293	12.265	13.201	107,6	107,4
Izgube v prenosnem omrežju	289	257	327	127,3	113,2
Izgube v distribucijskem omrežju	508	597	412	69,1	81,1
Skupaj bruto prodaja	13.091	13.119	13.941	106,3	106,5

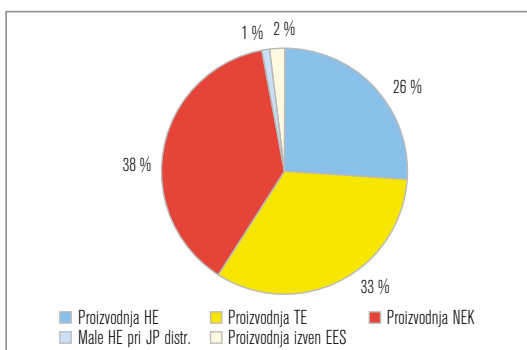
- proizvodnja električne energije v posameznih elektrarnah v GWh:

	EEB	realizacija	% real.
DEM	2.594	2.697	104
SEL	320	354	111
SENG	392	395	101
TEB	79	101	128
TEŠ	3.100	3.336	108
TET	563	576	102
TE-TOL	393	400	102
NEK	5.170	5.030	97
skupaj proizvodnja	12.611	12.889	102
skupaj HSE	6.485	6.883	106

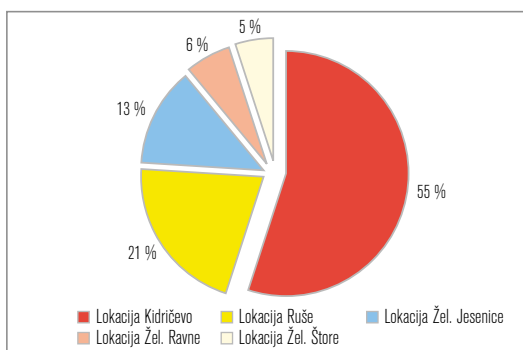
- struktura porabe električne energije:

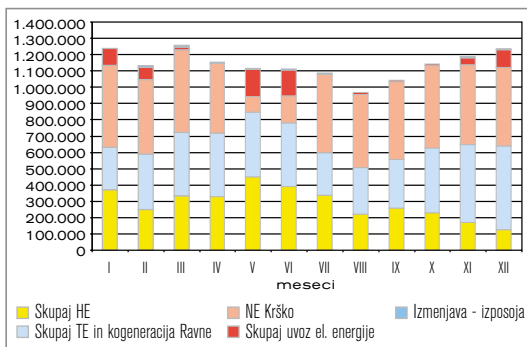
- struktura proizvodnje električne energije:

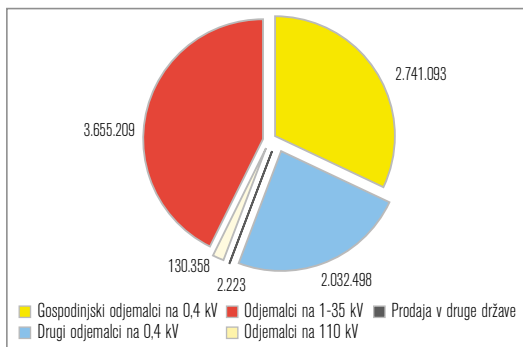
- struktura porabe neposrednih odjemalcev po posameznih lokacijah:

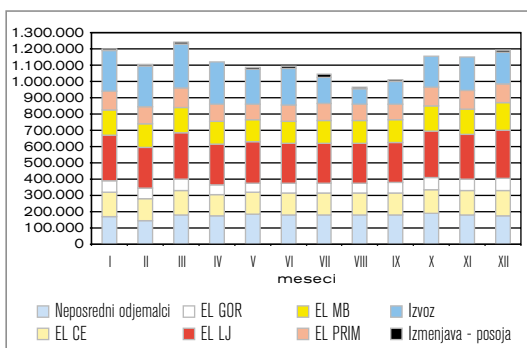
- prevzem električne energije v prenosnem omrežju (v MWh):

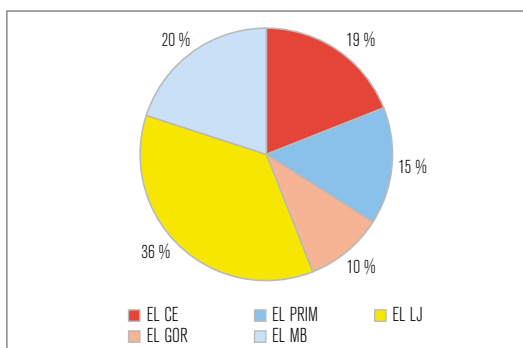
- poraba električne energije distribucijskih odjemalcev (v MWh):

- oddaja električne energije na prenosnem omrežju (v MWh):

- deleži distribucijskih podjetij pri dobavi električne energije distribucijskim odjemalcem:

2.6.1.2 Premogovništvo

Izkop premoga v Premogovniku Velenje je v letu 2001 znašal 3.488.145 ton oziroma 36.740.278 GJ toplotne vrednosti, kar je 96,3 % načrtovane proizvodnje v tonah ali 92,1 % načrtovane proizvodnje v GJ. Prodaja premoga je bila glede na plan večja za 3,9 % oziroma glede na načrtovano kalorično vrednost za 8,3 %. Pretežni kupec premoga je TEŠ, in sicer se 95,4 % celotne

prodaje premoga Premogovnika Velenje nanaša na premog za proizvodnjo električne energije v TEŠ, 3,6 % na premog za proizvodnjo toplote v TEŠ, preostalih 0,9 % pa na prodajo komercialnega premoga.

Rudnik Trbovlje-Hrastnik je dosegel načrtovani obseg količinske realizacije, in sicer 684.972 ton oziroma 7.586.170 GJ.

2.6.2 Vrednostni obseg poslovanja podjetij elektrogospodarstva

Realizirani prihodek od prodaje 13.141 GWh električne energije in prihodek od CUO v letu 2001 je znašal 160.562,1 milijona tolarjev, prihodek od tranzita pa 1.697,4 milijona tolarjev. Skupni prihodek je tako znašal 162.259,5 milijona tolarjev ter je za 16,9 % višji od prihodka v letu 2000 in za 14,1 % višji od prihodka, predvidenega v Indikativnem planu poslovanja EES Slovenije za leto 2001, kjer prihodek od tranzita ni bil načrtovan. V primerjavi z letom 2000 je količinska prodaja v letu 2001 višja za 7,4 %.

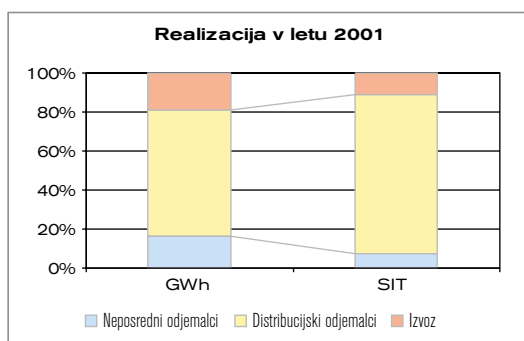
Primerjava prihodka od električne energije in CUO, realiziranega v letu 2001, s prihodkom leta 2000 neposredno ni pravilna. Razlog za to je, ker je pri prehodu z 19- na 20-% stopnjo davka na dodano vrednost v prihodek leta 2001 pri distribucijskih podjetjih vključen tudi del prihodkov od prodaje električne energije tarifnim odjemalcem, ki se v obroku za mesec januar 2002 nanaša na mesec december 2001. Vrednostno je ta prihodek znašal 3.596,6 mio SIT. Na podlagi navedenega je znašal prihodek leta 2001, ki je primerljiv s prihodkom predhodnega leta, 158.662,9 mio SIT, in je za 14,3 % višji od prihodka v letu 2000 ter za 11,6 % višji od prihodka iz Indikativnega plana.

Povprečno dosežena prodajna cena (cena električne energije in CUO) v državi je znašala 13,40 SIT/kWh in je od povprečne prodajne cene v letu 2000 višja za 6,3 %. Ker je bila rast življenjskih stroškov v letu 2001 v primerjavi z letom 2000 višja za 8,5 %, pomeni to realni padec povprečne prodajne cene za 2,19 %.

Določanje cen tarifnih postavk za tarifne odjemalce je v pristojnosti Vlade RS, ki je 29. oktobra 2001 izdala Uredbo o določitvi najvišjih postavk za prodajo električne energije (Ur. l. RS, št. 85/01) z veljavnostjo od 1. novembra 2001, v skladu s katero so se tarifne postavke povečale za 5 %. V tarifnih postavkah je zajeta tako cena za električno energijo kot cena za uporabo elektroenergetskih omrežij.

Neposredni odjemalci so prevzeli 1,9 % več količin kot v letu 2000, vrednostno pa je bila fakturirana realizacija za električno energijo in CUO višja za 5,3 %.

Distribucijskim odjemalcem je bilo prodane 4,3 % več energije kot v letu 2000. Izstavljeni računi za električno energijo in CUO distribucijskim odjemalcem so bili v primerjavi z letom prej višji za 10,9 %.

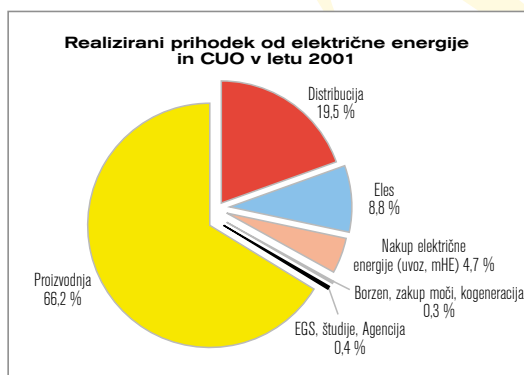

Izvoz prek JP Eles je znašal 2.460 GWh, kar je 25,5 % več kot v letu 2000, vrednostno pa 91,7 % več kot v minulem letu.

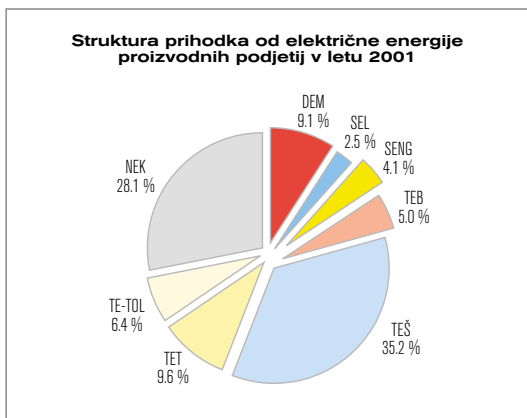
Povprečno dosežena izvozna cena v letu 2001 je znašala 7,1 SIT/kWh in je v primerjavi s povprečno izvozno ceno v letu 2000 višja za 52,7 %.

Primerjava količinskih in vrednostnih podatkov za leto 2001 je vidna iz gornjega grafa.

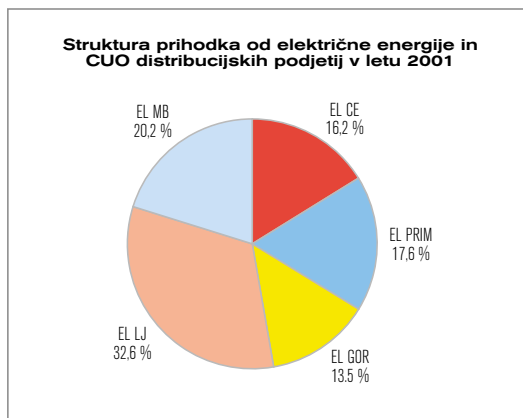
Na podlagi kupoprodajnih odnosov med podjetji proizvodnje, distribucije in prenosa se na proizvodna podjetja od skupaj realiziranega prihodka iz naslova električne energije in CUO v višini 162.259,5 milijona tolarjev nanaša 66,2 % ali 107.492,8 milijona tolarjev, na distribucijska podjetja 19,5 % ali 31.624,7 milijona tolarjev in na prenosno podjetje 8,8 % ali 14.263,1 milijona tolarjev. Za nakup električne energije iz uvoza in od proizvajalcev zunaj EES je bilo porabljenega 4,7 % realiziranega prihodka ali 7.661,9 milijona tolarjev, preostali del se nanaša na stroške zakupa moči, kogeneracije, sistemskih študij, EGS, Borzena in Agencije.

Slika 10: Realiziran prihodek od električne energije in CUO v letu 2001

Slika 11: Struktura prihodka od električne energije proizvodnih podjetij v letu 2001

Slika 12: Struktura prihodka od električne energije in CUO distribucijskih podjetij v letu 2001

2.6.3 Rezultat poslovanja

Podjetja elektrogospodarstva so poslovno leto 2001 zaključila s 344.263 milijoni tolarjev izgube. Izguba v višini 333.111 milijonov tolarjev je posledica cenitve nepremičnin, strojev in opreme na dan 31. decembra 2001. Izguba tekočega leta znaša 11.264 milijonov tolarjev.

Premogovnik Velenje in Rudnik Trbovlje-Hrastnik sta poslovno leto 2001 zaključila z 48.899 milijoni tolarjev izgube. Izguba v višini 41.183 milijonov tolarjev je posledica cenitve nepremičnin, strojev in opreme na dan 31. decembra 2001. Izguba tekočega leta za premogovnik znaša 7.716 milijonov tolarjev.

Holding slovenske elektrarne, d.o.o., ki je bil na podlagi sklepa Vlade RS ustanovljen 30. septembra 2001 in je v letu 2001 predvsem zagotavljal tehnične in formalnopravne pogoje za delovanje družbe ter sodeloval pri pripravljanju pogodb o prodaji električne energije za leto 2002, je zaključil poslovno leto

2001 z izgubo v višini 30.383,7 milijona tolarjev. Izguba je posledica izgub odvisnih družb in poseganja v njihov osnovni kapital.

Na podlagi sklepa Vlade RS z dne 14. maja 2001 je Gospodarska zbornica Slovenije v imenu in na račun podjetij elektrogospodarstva in premogovništva naročila cenitev njihovih nepremičnin, strojev in opreme. Cenitev je izvajalo podjetje P & S, poslovne analize in svetovanje, d.o.o., Ljubljana. Posledica cenitve je zmanjšanje vrednosti nepremičnin v EES v primerjavi s stanjem preteklega leta za 38,6 %, v premogovnikih pa za 61,1 % ter zmanjšanje vrednosti opreme in drugih opredmetenih osnovnih sredstev v EES za 14,5 % in v rudnikih za 34,3 %.

Lastniška struktura podjetij elektrogospodarstva in premogovništva Slovenije konec leta 2001 je vidna iz preglednice:

	HSE	TET	TE-TOL	NEK	EL CE	EI PRIM	EL GOR	EL LJ	EL MB	RTH
Republika Slovenija	100,00	87,00	64,57	100,00	83,05	83,80	84,69	86,49	79,71	100,00
Kapitalska družba inv. in pok. zav.		0,65								
NFD 2 - Investicijski sklad, d.d.		12,35								
Mestna občina Ljubljana			35,43							
Pidi					13,91	14,36	12,53		16,67	
Kapitalski sklad, d.d.					1,22	0,75	0,54		1,71	
Kapitalski sklad, d.d., PBS							0,51	1,38		
Slovenski odškodninski sklad, d.d.					0,65	0,59	0,43		0,94	
Udeleženci interne razdelitve						0,50	0,41		0,89	
Drugi delničarji					0,34		0,89	12,13	0,08	
Banka Celje					0,83					
Skupaj %	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Holding Slovenske elektrarne, d.o.o., je lastnik naslednjih odvisnih družb v %

Dravske elektrarne Maribor	79,39
Savske elektrarne Ljubljana	79,50
Soške elektrarne Nova Gorica	79,50
Termoelektrarna Brestanica	79,50
Termoelektrarna Šoštanj	79,50
Premogovnik Velenje	75,94

Na dan ustanovitve HSE d.o.o. je bilo lastništvo odvisnih družb naslednje:

Holding Slovenske elektrarne	78,99
Pidi	13,90
Republika Slovenija	6,65
Drugi delničarji	0,45
Skupaj	100,00

3 TRG Z ZEMELJSKIM PLINOM

3.1 SEKTOR ZEMELJSKEGA PLINA

Prehodna obdobja, ki jih določa EZ za uvedbo trga z zemeljskim plinom, so daljša kot pri trgu z električno energijo. Sektor je v letu 2001 deloval še v nespremenjenih razmerah, vendar se je že pripravljaj na odpiranje trga, ki se bo začelo v letu 2003. Tedaj bodo odjemalci, ki odjemajo več kot 25 milijonov m³ na leto na enem odjemnem mestu, postali upravičeni odjemalci s pravico do izbire dobavitelja.

3.1.1 Prenosno podjetje

Geoplin ima zdaj v lasti in upravlja 946 kilometrov dolgo plinovodno omrežje. Osrednji del slovenskega plinovodnega omrežja obsega naslednje plinovode: od Ceršaka do Rogatca, od Rogatca prek Podloga do Vodice in od Roden do Novega mesta –

Meja 25 milijonov m³ letne porabe se bo leta 2008 znižala na 5 milijonov m³ letne porabe.

Slovenija nima lastnih zalog zemeljskega plina, zato ga slovensko podjetje za trgovanje in transport zemeljskega plina Geoplin, d.o.o., uvaža iz Rusije, Alžirije in Avstrije in ga po plinovodnem omrežju različnih premerov in z različnimi tlaki transportira do uporabnikov.

vse z nazivnim tlakom 50 barov – ter plinovod od Šempetra pri Novi Gorici do Vodice z nazivnim tlakom 67 barov (slika 13). S povezanostjo na plinovode sosednjih držav je slovensko plinovodno omrežje integralni del evropskega plinovodnega omrežja.

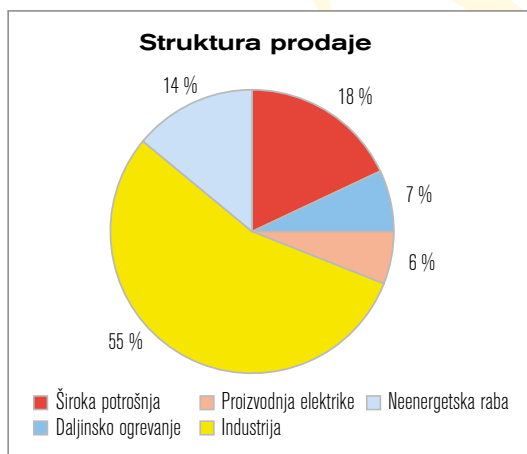
Prenosno plinovodno omrežje Slovenije

Slika 13: Slovensko prenosno plinovodno omrežje

Geoplin je v letu 2001 prodal 1.037 milijonov standardnih kubičnih metrov (Sm³) zemeljskega plina. Struktura prodaje po klasifikaciji Mednarodnega plinskega združenja IGU je vidna iz spodnje tabele in slike 14.

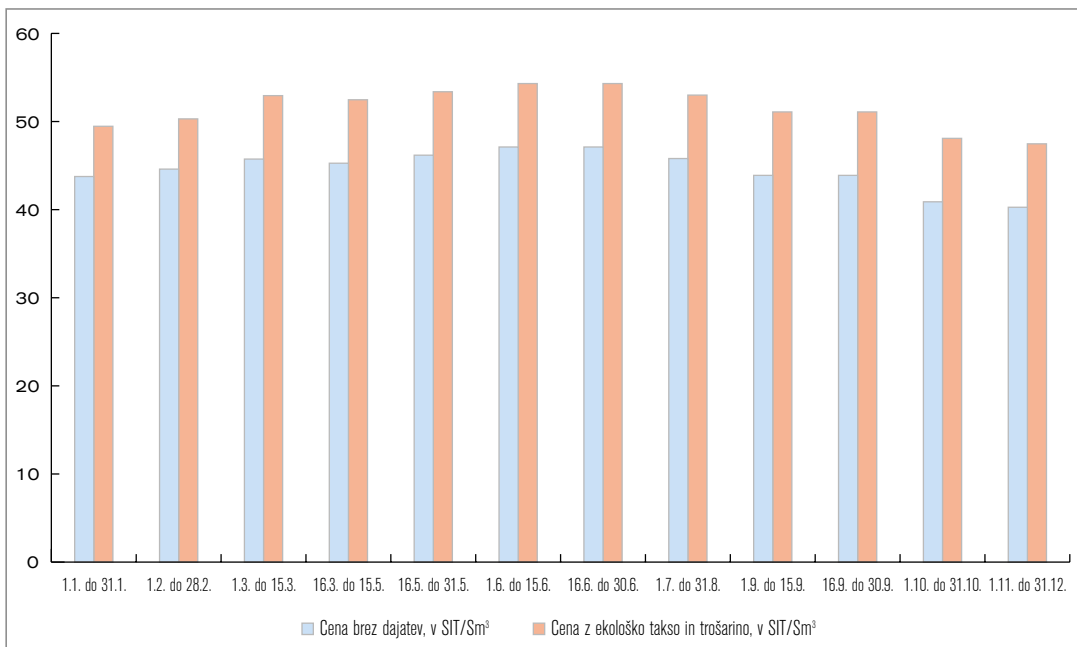
	v mio Sm ³
Široka poraba	188
Daljinsko ogrevanje	72
Proizvodnja elektrike	60
Industrija	571
Neenergetska raba	146
SKUPAJ	1.037

Slika 14: Struktura prodaje zemeljskega plina v Sloveniji

Povprečna prodajna cena zemeljskega plina brez vseh dajatev se je v letu 2001 za prvo polovico januarja oblikovala v skladu z Uredbo o oblikovanju povprečne prodajne cene zemeljskega plina iz transportnega omrežja⁸, od 16. januarja 2001 dalje pa v skladu z Uredbo o oblikovanju povprečne prodajne cene zemeljskega plina iz

transportnega omrežja⁹. Od 1. februarja 2001 do 31. oktobra 2001 je Geoplina na to ceno odobral od 3 do 5,7 odstotka popusta (različno v različnih obdobjih). Povprečno prodajno ceno s popustom in brez dajatev ter s popustom in dajatvami prikazuje slika 15.

Slika 15: Gibanje prodajne cene zemeljskega plina v letu 2001

3.1.2 Distribucijska podjetja

V letu 2001 je licenco za distribucijo in dobavo zemeljskega plina pridobilo 30 podjetij. Njihovo poslovanje je zelo odvisno od lokalnih skupnosti, kajti distribucija zemeljskega plina je izbirna lokalna gospodarska javna služba.

V Sloveniji je 39 lokalnih distribucijskih omrežij. V sektorju deluje 11 distribucijskih podjetij, ki oskrbujejo približno 96.000 odjemalcev, povečini gospodinjstih. Največje med njimi je Energetika

Ljubljana, ki oskrbuje okrog 49.000 odjemalcev. Druga licencirana podjetja oskrbujejo industrijske odjemalce, večinoma na zaključenih gospodarskih kompleksih, ali pa trenutno ne izvajajo niti distribucije niti preskrbe.

V letu 2001 je bilo 43 občin priključenih na plinsko omrežje. Gospodinjstki odjem v strukturi celotne porabe zemeljskega plina v Sloveniji pomeni približno 16-odstotni delež.

⁸ Uradni list Republike Slovenije št. 97/2000

⁹ Uradni list Republike Slovenije št. 2/2001

3.2 PRIPRAVE NA ODPIRANJE TRGA Z ZEMELJSKIM PLINOM

Spremembe, ki jih bo prinesla liberalizacija trga zemeljskega plina, bodo pričakovano bistveno manjše, kot so bile spremembe na nekaterih drugih trgih (npr. trg električne energije). Eden glavnih razlogov za to trditev je v tem, da so najpomembnejši viri zemeljskega plina za Evropsko unijo samo trije (Rusija, Alžirija in Norveška).

Na področju preskrbe z zemeljskim plinom v Sloveniji potekajo priprave na odprtje trga, ki je v skladu z EZ predvideno v začetku leta 2003. To pomeni, da bodo podjetja, ki izvajajo GJS na področju plina, morala biti tedaj pripravljena na delovanje z novimi pogoji.

Prenos zemeljskega plina in upravljanje prenosnega omrežja v Sloveniji opravlja podjetje Geoplin, d.o.o., Ljubljana. Geoplin je razen tega tudi dobavitelj zemeljskega plina, in to predvsem industrijskim odjemalcem in proizvajalcem električne energije. GJS distribucije in upravljanje distribucijskega omrežja v skladu z zakoni izvajajo distribucijska podjetja kot izbirno lokalno gospodarsko javno službo in oskrbujejo predvsem gospodinjstva. Tako prenosno podjetje kot tudi več distribucijskih podjetij je v letu 2001 pridobilo ustrezne licence za izvajanje energetskih dejavnosti.

Prenosno podjetje Geoplin se aktivno pripravlja na liberalizacijo plinskega trga, v skladu z EZ in drugimi veljavnimi predpisi. V sklop priprav sodijo tudi priprave na potrebno ločevanje računovodskih izkazov. Zato se pripravlja nov način spremljanja stroškov, ki bo omogočal zahtevane delitve izkazov. Vzoredno pripravlja in analizira tudi merila za delitev vseh drugih računovodskih kategorij, ki bodo potrebna za izdelavo ločenih računovodskih izkazov.

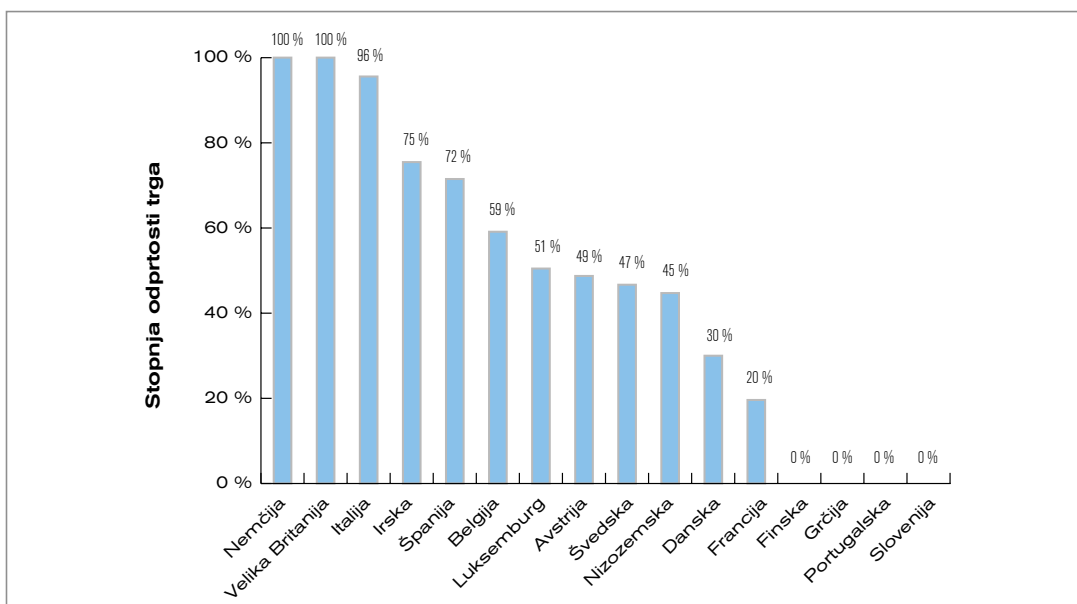
Poleg navedenih priprav na ločevanje računovodskih izkazov tečejo aktivnosti tudi na področju priprave ustreznih aktov, ki jih pripravlja izvajalec GJS prenosa zemeljskega plina in GJS upravlja-

nja prenosnega omrežja, to je Sistemskih obratovnih navodil, Okvirnih cen in drugih komercialnih pogojev za uporabo omrežja in Tarifnega sistema za zemeljski plin na prenosnem omrežju. Hkrati teče prilagajanje procesnega in poslovnega informacijskega sistema novim razmeram in tudi ustrezno prilagajanje merilnih, telekomunikacijskih in kontrolnih elementov plinovodnega omrežja.

Večina aktivnosti se je začela v letu 2001, intenzivno pa se nadaljujejo v letu 2002. Kljub kompleksnosti in medsebojni povezanosti dokumentov bodo potrebni dokumenti pripravljene do konca leta 2002. Zaradi obsežnosti tehnično–tehnoloških dopolnitev (inštalacija in integracija merilnih, telekomunikacijskih in procesnih sklopov) je proces tehničnega prilagajanja novim pogojem delovanja plinskega trga večletni projekt, katerega prva faza bo končana do 1. januarja 2003.

Cena zemeljskega plina je bila v preteklosti obravnavana kot celota in iz nje ni bilo vidno, kolikšen je delež plina kot blaga in kolikšen je delež cene za uporabo omrežij. Ko se preskrba in trgovanje ločita od gospodarskih javnih služb prenosa in upravljanja prenosnega omrežja ter distribucije in upravljanja distribucijskega omrežja, je to za podjetja zahteven proces računovodske ločitve dejavnosti. Priprave na to so se začele v letu 2001 in potekajo z namenom, da se zagotovi transparentnost delovanja podjetij na trgu. V nasprotju z električno energijo je distribucija zemeljskega plina po EZ izbirna lokalna gospodarska javna služba in ni zakonske zahteve po enovitih cenah za uporabo distribucijskih omrežij.

Proces odpiranja plinskega trga bo potekal po določilih EZ. V EU pa je že pripravljen predlog nove, združene direktive o pravilih za delovanje elektroenergetskega in plinskega trga v Uniji, ki predvideva regulirano obliko dostopa do omrežja (rTPA) tudi na področju zemeljskega plina.

Slika 16: Primerjava stopnje odprtosti trgov z zemeljskim plinom v EU in Sloveniji

4 DELOVANJE AGENCIJE ZA ENERGIJO RS V LETU 2001

4.1 CENE ZA UPORABO ELEKTROENERGETSKIH OMREŽIJ

4.1.1 Dosedanji način določanja cen za uporabo elektroenergetskih omrežij

Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in merilih za upravičenost stroškov (v nadaljevanju Pravilnik) je v cenovnem delu določal cene za leto 2001. Cene za uporabo omrežij vplivajo tako na delovanje tistih GJS reguliranih podjetij, ki se financirajo iz cene za uporabo omrežij (distribucija električne energije, upravljanje distribucijskega omrežja, prenos električne energije in upravljanje prenosnega omrežja), kakor tudi na delovanje upravičenih odjemalcev in drugih udeležencev energetskega trga.

Leto 2001 je zaradi uvedbe tržnih razmer dejansko pomenilo poseben položaj, ko je bila aprila uvedena ločitev do tedaj enotne cene električne energije na del za energijo in na del za uporabo omrežij. Agencija je pri določanju cen za uporabo omrežij v letu 2001 (deleža omrežnine za prenosno in distribucijsko omrežje), ki so posledica potrebnega prihodka za delovanje GJS reguliranih podjetij, in zaradi zagotovitve zveznega prehoda na novi način financiranja reguliranih dejavnosti, upoštevala z Indikativnim planom poslovanja EES Slovenije za leto 2001 ovrednotene nujne stroške reguliranih dejavnosti in ovrednotene tehnične izgube električne energije, ki nastajajo pri prenosu in distribuciji električne energije.

Za oceno nujnih stroškov reguliranih dejavnosti so bila uporabljena naslednja izhodišča:

- stroški materiala in storitev, ki zajemajo stroške materiala in storitev za tekoče in investicijsko vzdrževanje, druge materialne stroške, stroške storitev, zavarovalne premije in druge stroške dela z regresom za letni dopust, so bili upoštevani v planirani nominalni vrednosti leta 2000, razen regresa za dopust;
- bruto plače zaposlenih – upoštevana so bila izhodišča za izplačilo bruto plač v letu 2000, pri čemer je bilo v izračunu upoštevano zmanjšanje obračunskega števila zaposlenih za 5 % in povečanje mase bruto plač za 2,9 % ter uradna revalorizacija izhodiščnih bruto plač na dan 1. januarja 2001 za 4,5 %;
- prispevki in davki na bruto plače so bili izračunani na podlagi povprečja dejansko realiziranih odstotkov v obdobju 1-9/00.
- nadomestila za zemljiški, vodni prispevek in druge – stroški so bili upoštevani na podlagi ocene podjetij;

- odhodki financiranja, ki vsebujejo obresti za investicijske kredite, upoštevajo obveznosti iz tega naslova v letu 2001. Preračun obveznosti iz tujih valut je bil narejen po tečaju na dan 31. decembra 2000;
- predračun amortizacije so izdelala podjetja v skladu s Slovenskimi računovodskimi standardi. V okviru nujnih stroškov oziroma pri amortizaciji nujnih odlivov so bile v tej postavki upoštevane obveznosti za glavnice dolgoročnih investicijskih kreditov v letu 2001 in obseg investicij. Vključevanje investicij v oceno nujnih odlivov se je izvajalo na podlagi meril, pri čemer je bilo kot prvo upoštevano nadaljevanje že začelih investicij, ekološka sanacija in zahteve inšpektorjev, kot drugo pa predvsem vlaganja v zanesljivost obratovanja, primerna kakovost dobavljene električne energije in deloma priprava investicijske dokumentacije. Tako je bila za regulirana podjetja kot nujni odliv upoštevana denarno pokrita amortizacija v višini 38 % obračunane po slovenskih računovodskih standardih.

Ker so cene za uporabo omrežja določene po načelu enotne poštna znamke na ravni celotne države in ne upoštevajo gostote omrežij in porazdelitve odjemalcev, je nujna posledica navedenega ustvarjanje različnega prihodka iz naslova omrežnin po posameznih podjetjih distribucije. Tako ustvarjeni prihodek posameznega podjetja pa se razlikuje od njegovih z Indikativnim planom za leto 2001 ocenjenih nujnih odlivov. Zato je potrebna izravnava različnih prihodkov med distribucijskimi podjetji, ki se izvaja s korekcijskimi faktorji pri omrežnini za prenosno omrežje. Korekcijski faktorji so opredeljeni v pogodbi, sklenjeni med posameznim distribucijskim podjetjem in prenosnim podjetjem. Korekcijski faktorji izravnava razlike med prihodki iz omrežnine za distribucijsko omrežje tako, da so cene storitve prenosa na podlagi korekcijskih faktorjev za posamično distribucijsko podjetje različne. Korigirane cene prenosa so izračunane tako, da se enotna omrežnina za prenosno omrežje pomnoži s korekcijskim faktorjem za distribucijsko podjetje.

Agencija je z upoštevanjem Indikativnega plana in z izračunom korekcijskih faktorjev GJS reguliranih dejavnosti zagotovila zvezni in neboleč prehod na novo opredeljene razmere poslovanja.

4.1.2 Metodologija za določanje cen za uporabo omrežij

Agencija je v letu 2001 oblikovala pristop k določanju cen za uporabo omrežij tako, da le-ta omogoča določitev izhodiščnih vrednosti in sistema za zaračunavanje cen za uporabo omrežij v začetku leta 2001 ter njihovo zvezno reguliranje v naslednjem regulativnem obdobju.

Reguliranje cen je usmerjeno v spodbujanje učinkovitosti v tehničnem in ekonomskem pogledu. Izbrano je načelo reguliranja na podlagi spodbud (Incentive Based Regulation), pri katerem je potrebno orodje presoja upravičenosti stroškov.

Namen reguliranja je varstvo potrošnikov, obenem pa mora biti zagotovljeno, da ostanejo podjetja, ki izvajajo GJS, sposobna za ekonomsko preživetje in da imajo spodbudo za učinkovito poslovanje. Agencija je tako na eni strani postavljena pred potrošnike, ki želijo nizko ceno in kakovostno storitev, in na drugi strani pred regulirana podjetja, ki želijo višjo ceno in predvsem ustrezen donos. Tržne razmere, ki jih uvajamo z EZ, pomenijo, da se bodo morala elektroenergetska podjetja bolj usmerjati h kupcem. Podjetja bodo pri takšni strateški usmeritvi uspešna le, če bodo produktivno učinkovita, kar lahko dosežejo z zniževanjem stroškov, vendar ne na račun kakovosti storitev.

Agencija mora pri vzpostavitvi varovanja interesov odjemalcev in konkurentov poznati, kako distribucijsko podjetje alocira stroške med posamezne regulirane in neregulirane dejavnosti in kako razmejuje vire med njimi.

Glede na zakonska določila o mednarodnem odprtju trga z električno energijo s 1. januarjem 2003 je Agencija v letu 2001 pripravljala metodologijo za nadzor cen, ki jo bo uporabila pri reguliranju z zamejeno ceno ob postavitvi daljšega regulativnega obdobja. Z njo želi doseči naslednje:

- a) regulativni režim, zasnovan na spodbudah, ki:
 - omogoča primerno alokacijo med posameznimi reguliranimi dejavnostmi in njihovimi uporabniki ob izboljšavi učinkovitosti, ki jo od reguliranih dejavnosti upravičeno pričakuje Agencija, in
 - omogoča trajnostni pritek prihodkov, ki za regulirane dejavnosti vsebuje primerno in razumno stopnjo donosa na učinkovite investicije (po presoji Agencije) ob dani učinkoviti praksi delovanja in vzdrževanja reguliranih dejavnosti;
- b) preprečitev monopolnih iztržkov reguliranih dejavnosti - po presoji Agencije;
- c) okolje, ki podpira učinkovito raven investiranja različnih reguliranih podsektorjev elektroenergetskega sektorja;
- d) okolje, ki podpira učinkovite prakse obratovanja in vzdrževanja različnih reguliranih podsektorjev elektroenergetskega sektorja;
- e) okolje, ki spodbuja učinkovito rabo obstoječe infrastrukture;
- f) promocijo mogoče konkurence v slovenskem elektrogospodarstvu;
- g) regulativno odgovornost prek transparentnosti in javnega razkrivanja regulativnega procesa ter podlag za regulativne odločitve;
- h) razumno gotovost in časovno doslednost glede izida regulativnih procesov s prepoznavanjem prilagoditvenih sposobnosti reguliranih subjektov pri izvajanju reguliranih dejavnosti;
- i) stabilnost in iskanje sprejemljivega ravnotežja med interesi reguliranih subjektov, uporabnikov njihovih storitev in javnosti, kot to od Agencije zahteva EZ.

Ne glede na pravno strukturo distribucijskih podjetij mora Agencija zagotoviti, da so pogoji in cene za transakcije med posameznimi reguliranimi dejavnostmi, nereguliranimi dejavnostmi in povezanimi strankami skladni z njenimi zahtevami glede stroškovne učinkovitosti pri posamezni reviziji cen.

Hkrati s procesom določanja cen za uporabo omrežij je Agencija pripravljala splošni akt, ki natančneje opredeljuje načela in cilje določanja posameznih elementov cen za uporabo omrežja. Agencija je v začetku leta 2001 pripravila pravilnik, ki ureja cene za uporabo elektroenergetskih omrežij in pravila za njihovo obračunavanje ter opredeljuje izhodišča za presojo upravičenosti stroškov GJS, ki jih regulira Agencija.

Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in upravičenosti stroškov je Agencija izdala aprila, določa pa cene za uporabo omrežij, način njihovega obračunavanja in plačevanja. Vlada RS je k temu pravilniku dala soglasje na svoji redni seji, objavljen pa je bil v Uradnem listu 30/2001. S tem aktom je bil izpolnjen eden od pogojev za začetek formalnega delovanja trga z električno energijo v Sloveniji s 15. aprilom 2001.

Pri izbiri metode za obračunavanje prenosa in distribucije električne energije je Agencija uporabila in nadgradila strokovne podlage, ki so bile pripravljene že v letu 2000. Na podlagi strokovne študije so vsi vpleteni partnerji sklenili, da se v Sloveniji v prvem obdobju odprtega trga uporabijo naslednje predpostavke:

- cene za posamične skupine odjemalcev so enake ne glede na lokacijo odjemalca in niso odvisne od dolžine prenosne poti (sistem poštne znamke);
- ceno za uporabo omrežij plačujejo samo odjemalci, proizvajalci so izvzeti;
- v omrežnini se uporabi načelo bruto pristopa, ki opredeljuje sorazmerno udeležbo pri

pokrivanju stroškov napetostnega nivoja in vseh nadrejenih omrežij. To načelo izhaja iz podatka, da je več kot 90 odstotkov proizvodnje priključenih na najvišje napetostne nivoje;

- za določanje cen se uporabi binomsko tarifiranje (na moč in energijo) in upoštevanje sezon ter različnih tarif v času dneva zaradi kontinuitete in vpliva na marginalne stroške elektroenergetskega sistema;
- za zagotavljanje stabilnega delovanja sistema se določi delež za sistemske storitve (regulacijske rezerve, rezerve zagonskih elektrarn, storitve regulacije napetosti, vodenje sistema, izravnava dnevnega diagrama).

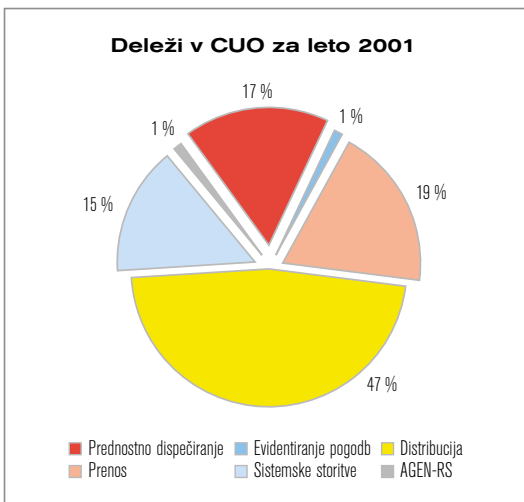
Poleg deležev za delovanje reguliranih podjetij so v pravilniku opredeljena še potrebna sredstva in načini obračunavanja za tiste dejavnike na elektroenergetskem trgu, ki jih opredeljuje EZ. Opredeljeno je tudi financiranje prednostnega dispečiranja za kvalificirane proizvajalce in sofinanciranje tistega deleža domačih energetskih virov, ki izkoriščajo domače premoge. Status proizvodnega objekta za prednostno dispečiranje sta v minulem letu imela Termoelektrarna Trbovlje za tiste dele proizvodnje, ki uporablja domači premog, in Termoelektrarna Toplarna Ljubljana. S sklepom Vlade RS je opredeljen še delež za delovanje organizatorja trga, in sicer za del evidentiranja pogodb na organiziranem trgu, in delež za delovanje Agencije.

Zaradi enotnih cen za uporabo omrežij na celotnem ozemlju RS, ki jih plačujejo končni odjemalci, in različnih specifičnih stroškov na enoto, ki so posledica različnih objektivnih značilnih parametrov v posamičnih distribucijskih podjetjih, imajo izvajalci istih gospodarskih javnih služb distribucije na različnih območjih različne prihodke v primerjavi s potrebnim obsegom sredstev posamez-

nega distribucijskega podjetja. Argumentiran izravnalni mehanizem (predlog obveznih Izhodišč za sklepanje pogodb med izvajalci gospodarskih javnih služb) je na predlog agencije sprejela Vlada RS kot enega pripadajočih elementov v urejanju odnosov med podjetji.

Deleže posameznih elementov v skupni ceni za uporabo elektroenergetskih omrežij v letu 2000 prikazuje slika 17:

Slika 17: Deleži v ceni za uporabo elektroenergetskih omrežij v letu 2001

V postopku priprav za oblikovanje cen za leto 2002 je Agencija organizirala tudi posvetovanja z nekaterimi odjemalci in izvajalci GJS, da bi posamično usklajevali in razložili vsebino pravilnika. Pri

usklajenih predlogih in zaključkih so bili upoštevani določeni dogovori in ti so se vključili v postopek izdelave novega pravilnika. V predlogu cenika za leto 2002 so uporabljena ista načela kot v letu 2001, s tem da je bila upoštevana bistvena sprememba pri načinu tarifiranja sistemskih storitev in prednostnega dispečiranja. V zakonitem roku so bile tako pripravljene cene za uporabo elektroenergetskih omrežij za leto 2002 in predlog pripadajočih korekcijskih faktorjev, ki jih določa Pravilnik o spremembah pravilnika o določitvi cen za uporabo elektroenergetskih omrežij in upravičenosti stroškov, h kateremu je Vlada RS dala soglasje 13. decembra 2001.

Delo na navedenem področju je Agencija nadaljevala do konca leta 2001. Opravljeni so bili vsebinski popravki pravilnika, kjer so bile upoštevane izkušnje, ki jih je Agencija pridobila v minulem letu ob uveljavljanju obstoječega pravilnika in ob strokovnih analizah postavljenih vprašanj.

Agencija je s pripravo in posredovanjem predlogov pristojnemu ministrstvu sodelovala pri pripravi sprememb Uredbe o načinu izvajanja GJS s področja distribucije in Uredbe o načinu izvajanja GJS prenosa in GJS upravljanja prenosnega omrežja.

Sodelovala je tudi pri izdelavi strokovnih podlag za urejanje problematike izravnavanja odstopanj, ki ga je kasneje zaradi spremembe podzakonskih aktov s pravilnikom uredil Eles kot izvajalec GJS upravljanja prenosnega omrežja.

Agencija je v letu 2001 začela pripravljati tudi druge podzakonske akte, na primer pravilnik, ki bo urejal pridobivanje relevantnih podatkov.

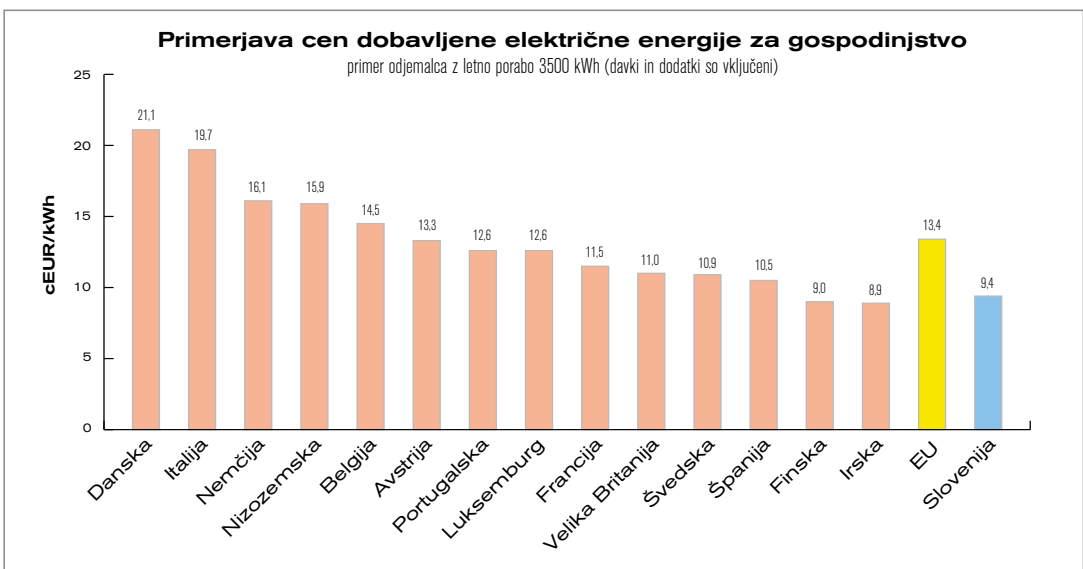
4.1.3 Mednarodna primerjava cen (v smislu elementov CUO)

Ob različni dinamiki sproščanja trga z električno energijo v državah EU so se cene storitev za dobavljeno električno energijo različno oblikovane in se za tarifne odjemalce predpisujejo po različnih merilih. Primerljivost le-teh je pri posamičnih komponentah cen tako rekoč nemogoča. Statistična organizacije v EU – Eurostat spremlja še naprej skupno ceno dobavljene energije, in to po posamičnih porabniških skupinah. Za primerljivo skupino na ravni gospodinjstev je odjem tipičnega odjemalca z letno porabo 3.500 kWh električne energije.

Primerljivost na ravni EU je za Slovenijo že pred uvedbo trga nakazovala, da so cene v večini

evropskih držav višje kot pri nas. Zaostajanje je največje pri gospodinskih odjemalcih, kar je posledica socialne politike države v prejšnjem sistemu. Pri upravičenih odjemalcih (industrija, storitvena dejavnost – odjemno mesto nad 41kW) so cene storitev pri nas in v EU bolj primerljive. Pri odprtju trga v EU se je pokazalo, da je z vidika gospodarstva skupina industrijskih odjemalcev najbolj uravnotežena.

Iz podatkov Eurostata je mogoče sklepati, da imajo države, ki mejijo na Slovenijo, večja odstopanja od cen v Sloveniji kot druge, bolj oddaljene države v EU. Razlog za to je v sorazmerno enaki strukturi proizvodnje in s tem povezanih proizvodnih stroškov.

Slika 18: Primerjava cen električne energije za gospodinjstvo

4.1.4 Standardizacija

Akterji na trgu so povezani prek standardov, s katerimi se za električno energijo, ki je postala blago, določa predvsem:

- varna uporaba in zanesljiva preskrba,
- kakovost,
- način prenosa (napetostni nivoji),
- način uporabe,
- način komuniciranja na dereguliranem trgu.

Glavna naloga Agencije je določanje cene za uporabo omrežja in ugotavljanje upravičenosti stroškov. Na ceno vplivajo trenutno stanje omrežja in vse za uresničevanje energetske politike potrebne investicije. Upravičeni stroški, ki bodo nastali zaradi investicij, bodo morali biti skladni s standardi. To velja tako za gradnjo novih daljnovodov, kablovodov, distribucijskih vodov, razdelilnih in transformatorskih postaj kakor tudi za obratovanje elektroenergetskih postrojev. Zaradi zniževanja cen oziroma stroškov bodo morali biti standardi upoštevanji kot najnižja raven izvedbe. Vse nadstandardne izvedbe, tako pri opremljanju

kakor pri karakteristikah napetosti, naj bi se posebej ovrednotile.

Z odpiranjem trga z električno energijo postaja ta bolj liberalen, to pa pomeni manj predpisanih zahtev v obliki zakonov ali tehničnih pravilnikov. Del te dejavnosti prevzema standardizacija, ki temelji na prostovoljni podlagi, vendar standardi, ki so rezultat njenega dela, služijo za lažje trgovanje in sporazumevanje na trgu in jih največkrat vsi uporabljajo. Sodelovanje proizvajalcev električne energije kakor tudi tistih, ki jo prenašajo in distribuirajo, s proizvajalci električnih naprav je nujno zaradi ekonomskih interesov. Vsaka naprava, ki jo je mogoče kupiti na trgu, je napajana iz javnega distribucijskega omrežja in je grajena tako, da deluje varno in zanesljivo tudi v funkcionalnem pogledu. Tu se interesi obeh proizvajalcev združijo, kar se kaže pri določanju nivojev elektromagnetne združljivosti.

Posebna pozornost je namenjena standardizaciji komunikacij po elektroenergetskih vodih, ki so potrebne tako za delovanje elektroenergetskih si-

stemov kakor tudi za prenos podatkov, potrebnih za delovanje trga z električno energijo.

Zato je Agencija aktivna pri pripravi standardov tako na mednarodni kakor na državni ravni. V mednarodnem tehničnem odboru IEC/TC 57 so izdali večje število standardov. Tam, kjer ni bilo možnosti, da bi sprejeli standarde, so izdali tehnična poročila. V tehničnih poročilih, ki so bila sprejeta v sistem slovenske standardizacije kot

standardi, so zapisani sistemi komunikacij v posameznih državah. Zato slovenski tehnični odbor SIST/TC VTE (Vodenje in telekomunikacije v energetiki), ki skrbi za to področje, čaka naloga, da skupaj z vsemi zainteresiranimi v tehničnem odboru, še posebej pa s pristojnim ministrstvom, izbere sistem, ki bo izmed navedenih komunikacij v tehničnem poročilu najprimernejši za uporabo v Sloveniji.

4.1.5 Kakovost električne energije

Pričakovanja in zahteve v zvezi s kakovostjo električne energije so postala zelo pomembna. Kakovost distribuirane električne energije vsebuje kakovost same električne energije in kakovost storitev, ki jih ponuja distribucijsko podjetje (slika 19).

Kakovost električne energije se v splošnem nanaša na kakovost električne napetosti in njeno razpoložljivost. Govorimo torej o zanesljivosti napajanja, kar pomeni, da so končni odjemalci napajani neprestano, tudi med okvarami. Drugi del kakovosti distribuirane električne energije se nanaša na kakovost storitev distribucijskega podjetja, ki se kaže v odzivanju pri okvarah, merjenju, zaračunavanju in podobno.

Kakovost električne napetosti za javna omrežja je definirana z evropskim standardom SIST EN 50160:2001 - Značilnosti napetosti v javnih razdelilnih omrežjih, ki je bil izdan tudi v slovenskem jeziku. Standard podaja glavne značilnosti napetosti na predajnih mestih električne energije kupcu – odjemalcu v javnem nizkonapetostnem in sredjenapetostnem razdelilnem omrežju pri normalnih obratovalnih pogojih. Podane so meje oziroma vrednosti, znotraj katerih lahko kupec pričakuje določene značilnosti napetosti. Te vrednosti ne opisujejo tipičnih razmer za priključitev porabnika na javno razdelilno omrežje. Za tako napajalno napetost so grajene današnje električne naprave in v tem območju tudi pravilno obratujejo.

Namen tega standarda je določiti in opisati značilnosti napajalne napetosti, ki se navezujejo na:

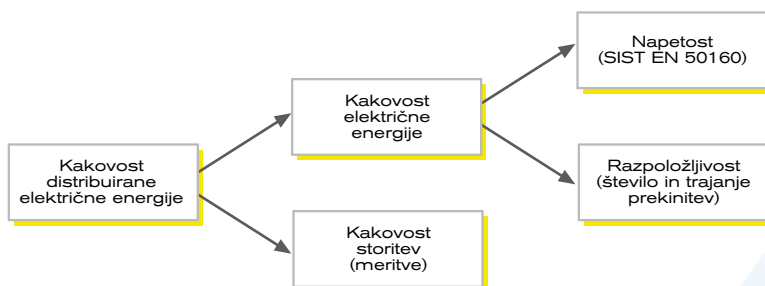
- frekvenco,
- vrednost,
- oblikovala in
- simetrijo trifaznega napetostnega sistema.

Omenjeni standard je »čisti« evropski standard, kar je vidno iz njegove številčne oznake.

Poleg zgoraj omenjenega standarda so še drugi standardi, ki določajo v različnih elektromagnetnih okoljih nivoje elektromagnetne združljivosti za nizkonapetostna omrežja (EN 61000-2-2), sredjenapetostna omrežja (EN 61000-2-12), načrtovane nivoje združljivosti za visokonapetostna omrežja (IEC/TR IEC 61000-3-6), oddajne nivoje motečih virov (EN 61000-3-2, EN 61000-3-12) in nivoje odpornosti proti motnjam (EN 61000-4-13).

Zanesljivost napajanja v evropskih državah ni standardizirana, posamezne države imajo svoje standarde oziroma pravila. Pri nas bodo nekatere vrednosti predpisane v Splošnih pogojih za dobavo in odjem električne energije. Da bomo lažje spremljali pripravo enotnih evropskih standardov, bomo sodelovali s Slovenskim inštitutom za standardizacijo (SIST), v okviru katerega se s kakovostjo električne energije ukvarja tehnični odbor SIST/TC EMC (Elektromagnetna združljivost). V mednarodni standardizaciji se je s kakovostjo električne energije začel ukvarjati IEC/TC 77, v evropski standardizaciji CENELEC pa CLC/TC 210.

Ker je električna energija postala blago, sta razen njene cene pomembna tudi njena kakovost in nadzor kakovosti. V tem smislu na Fakulteti za elektrotehniko, računalništvo in informatiko v Mariboru pripravljajo primerjalno študijo kakovosti električne energije na ravni EU, na podlagi katere se bodo lahko določile točke za stalni monitoring napetosti.

Slika 19: Kakovost električne energije

4.2 CENE ZA UPORABO PLINSKIH OMREŽIJ

Agencija je spremljala in analizirala dogajanje na trgu z zemeljskim plinom v Evropi in v Sloveniji. Podobno kakor pred odprtjem trga z električno energijo se podjetja pripravljajo na delovanje v tržnih razmerah. Glede na to, da EZ za plinska omrežja določa načelo dostopa na podlagi pogajanj (nTPA) ali tako imenovani dogovorjeni dostop, bo postala vloga Agencije opaznejša šele po 1. januarju 2003, ko se bo začelo odpiranje trga z zemeljskim plinom (glej poglavje 3). Vloga Agencije bo zlasti v reševanju sporov, ki bodo izhajali iz omejenega dostopa do

omrežij ali zaradi cene za uporabo omrežij. Agencija je pripravila načrt za primerjalno analizo cen za uporabo plinskih omrežij, ki poteka v letu 2002.

Agencija spremlja in analizira trend razvoja trga z zemeljskim plinom in njegove regulative v EU. Predlog nove, združene direktive o pravilih za delovanje elektroenergetskega in plinskega trga v EU predvideva regulirano obliko dostopa do plinskega omrežja. Agencija se postopoma pripravlja tudi na naloge, ki bodo posledica sprejetja direktive in zatem ustreznih sprememb v zakonodaji.

4.3 REŠEVANJE SPOROV

4.3.1 Reševanje sporov v skladu z določili EZ

Agencija je na podlagi 87. in 88 člena EZ formalno pristojna za reševanje določenih vrst sporov med subjekti na trgu in izvajalci gospodarskih javnih služb.

Gre za spore, ki nastanejo zaradi:

- zavrnitve dostopa do elektroenergetskih ali plinskih omrežij ali
- obračunane cene za uporabo plinskih ali elektroenergetskih omrežij.

Navedeni vrsti sporov se rešujeta v skladu z določili EZ in Zakona o splošnem upravnem postopku. Agencija kot neodvisna organizacija zagotavlja vsem subjektom na trgu svojo nepristransko in javno arbitražno vlogo in s tem prev-

zema pravno odgovornost za reševanje navedenih sporov.

Naloge, ki jih Agencija izvaja na tem področju, bodo imele daljnosežen vpliv na izvajanje energetske dejavnosti in na delovanje trga. Reševanje sporov na način, ki ga opredeljuje zakon, je zahtevna naloga. Za reševanje sporov so v Agenciji vzpostavljeni ustrezni mehanizmi oziroma orodja za strokovno odločanje. Agencija vodi evidenco o sporih s podatki o vsebini in načinu reševanja.

V letu 2001 je Agencija reševala spor o zavrnitvi dostopa do javnega prenosnega omrežja, ki je nastal na podlagi dvanajstih pritožb zoper odločitve upravljavca prenosnega omrežja. Iz

tretjega odstavka 27. člena EZ namreč izhaja, da lahko upravljavec omrežja zavrne dostop do omrežja, če so razlogi za to tehnične ali obratovne omejitve v omrežju. Z dokazi podprte razloge za to mora sporočiti zavrnenemu odjemalcu ali proizvajalcu električne energije. Zavrnjena stranka se na zavrnitev lahko pritoži Agenciji. Tako je v predmetni zadevi zoper vse odločbe upravljavca prenosnega omrežja o dostopu do prenosnega omrežja za prenos električne energije iz uvoza v letu 2002, ki so bile izdane na podlagi razpisa Kriteriji za sklepanje pogodb o

dostopu do prenosnega omrežja za prenos električne energije iz uvoza v letu 2002 (Ur. l. RS št. 70/01) pritožbo vložilo dvanajst pravnih oseb, ki jim je bil dostop do omrežja zavrjen. Agencija je v zakonitem roku v skladu z določili Zakona o splošnem upravnem postopku v zadevi izdala odločbo, zoper katero je bila v letu 2002 vložena tožba na upravni spor. O zadevi se bo predvidoma odločalo v letu 2002.

Agencija se je pripravila tudi na reševanje sporov, ki izhajajo iz zavrnitve dostopa do plinskega omrežja.

4.3.2 Alternativno reševanje sporov

Agencija lahko posreduje v sporih, ki niso navedeni v EZ, če jo za to zaprosita obe v spor vpleteni stranki.

Vloga Agencije je posredovanje pri doseganju dogovora med strankama. Iz procesa takšnega reševanja spora lahko stranka v sporu kadarkoli izstopi. Če se stranki dogovorita, je sklenjeni dogovor med strankama zavezujoč. Takšno reševanje spora ne izključuje sodne poti.

Tečaj alternativnega reševanja sporov (ADR - Alternative Dispute Resolution) je v letu 2001 opravilo šest sodelavcev Agencije.

Navedeno področje postaja čedalje bolj aktualno. Že zdaj na področju energetike nastaja veliko sporov, ki zahtevajo tudi tehnično znanje in poznavanje specifike tega področja.

Prednosti mediacije oziroma alternativnega reševanja sporov so:

- stranke prostovoljno pristopijo k reševanju s pomočjo mediatorja;
- strokovno poznavanje problematike;
- hitrost reševanja: sama mediacija traja največ dan do dva, medtem ko je celotni postopek končan v največ 90 dneh;
- stranka lahko postopek prekine kadarkoli;
- stroški so nižji kakor pri drugih načinih reševanja sporov, še posebej v primerjavi s sodnimi postopki;
- izboljšana komunikacija med strankama;
- omogoča nadaljnje sodelovanje med strankama.

4.4 LICENCE ZA OPRAVLJANJE ENERGETSKIH DEJAVNOSTI

V skladu s 87. členom EZ Agencija izdaja licence pravnim in fizičnim osebam za opravljanje energetskih dejavnosti.

Agencija je v začetku leta 2001 aktivno sodelovala pri pripravi in sprejemanju Uredbe o pogojih in postopku za izdajo ter odvzem licence za opravljanje energetskih dejavnosti (UL 21/01, dopolnitev UL 31/01). Uredbo je Vlada RS 8. marca 2001 sprejela kot podzakonski akt, ki ureja pogoje in postopke na področju izdajanja (in odvzema) licenc. Izdajanje licenc se je začelo prvi dan veljavnosti uredbe. Agencija izdaja in odvzema licence z odločbo, postopek poteka v skladu z Zakonom o splošnem upravnem postopku.

Agencija je konkretizirala postopek za izdajo in odvzem licenc glede na dejanske razmere. Pripravi-la je potrebno informacijsko podporo za vodenje registra izdanih in odvzetih licenc ter izdelavo internega programa in podatkovne baze, ki informacijsko ustrezno podpira zbirko listin o imetnikih licenc.

V skladu z EZ je bilo v letu 2001 izdanih 615 odločb o izdanih licenci za opravljanje energetskih dejavnosti. Deset odločb je bilo zavrženih oziroma je bil postopek za pridobitev licence ustavljen zaradi nepopolne dokumentacije ali ker vloge ni vložila upravičena oseba. Navedeno pomeni tudi izvedbo 625 upravnih postopkov.

Število izdanih licenc po vrstah energetskih dejavnosti prikazuje spodnja tabela.

Vse vloge za izdajo licence so bile rešene v zakonitih rokih. Pritožb na izdane odločbe in sklepe ni bilo.

Agencija v skladu z zakonodajo sprotno vodi register izdanih in odvzetih licenc. V okviru registra se sproti ažurira knjiga izdanih in odvzetih licenc, ki je javna. Seznam prejetih in odvzetih licenc se objavlja tudi na spletni strani Agencije: www.agen-rs.si.

Licence Agencija izdaja v skladu z Zakonom o splošnem upravnem postopku, Uredbo o pogojih in postopku za izdajo ter odvzem licence za opravljanje energetske dejavnosti¹⁰ ter drugimi zakonskimi in podzakonskimi akti. V letu 2001 je bilo sprejetih nekaj aktov, ki niso povsem usklajeni z Uredbo o pogojih in postopku za izdajo ter odvzem licence za opravljanje energetske dejavnosti (Uredba o vrsti, obsegu in pogojih za opravljanje dopolnilnih dejavnosti na kmetiji, Uredba o uvedbi in uporabi standardne klasifikacije dejavnosti ...).

Agencija redno spremlja spremembe zakonodaje, ki so povezane z izdajanjem licenc, pripravila je tudi predloge za spremembe Uredbe o pogojih in postopku za izdajo ter odvzem licence za opravljanje energetske dejavnosti v smislu medsebojne usklajenosti državnih aktov.

Nekatere težave v zvezi z izdajanjem in odvzemanjem licenc ter nadzor izpolnjevanja pogojev je Agencija reševala v sodelovanju z ustreznimi inšpekcijskimi službami.

Število izdanih licenc po vrstah energetskih dejavnosti:	
1. proizvodnja električne energije v hidroelektrarnah nad 10 MW	3 licence
2. proizvodnja električne energije v termoelektrarnah nad 10 MW, razen jedrskih elektrarn	5 licenc
3. proizvodnja električne energije v jedrskih elektrarnah	1 licenca
4. proizvodnja električne energije v elektrarnah, od katerih posamezna enota presega moč 1 MW in ne presega moči 10 MW	19 licenc
5. proizvodnja električne energije v elektrarnah, pri katerih posamezna enota ne presega moči 1 MW in proizvodnja električne energije v elektrarnah na veter ne glede na moč	257 licenc
6. proizvodnja toplote za daljinsko ogrevanje nad 1 MW toplotne moči	38 licenc
7. predelava nafte in naftnih derivatov	1 licenca
8. prenos električne energije	1 licenca
9. distribucija električne energije	22 licenc
10. prenos in dobava zemeljskega plina in upravljanje prenosnega omrežja	8 licenc
11. distribucija in dobava zemeljskega in drugega energetskega plina in upravljanje distribucijskega omrežja	30 licenc
12. upravljanje elektroenergetskega prenosnega omrežja	1 licenca
13. upravljanje elektroenergetskega distribucijskega omrežja	10 licenc
14. skladiščenje plinskih goriv	12 licenc
15. skladiščenje v skladiščih tekočih goriv z zmogljivostjo nad 25 t in trdnih goriv z zmogljivostjo nad 1000 t	31 licenc
16. dobava električne energije odjemalcem, ki niso upravičeni odjemalci	22 licenc
17. distribucija in dobava toplote za daljinsko ogrevanje	37 licenc
18. trgovanje na organiziranem trgu z električno energijo	47 licenc
19. zastopanje in posredovanje na organiziranem trgu z električno energijo	30 licenc
20. organiziranje trga z električno energijo	1 licenca
21. proizvodnja, trgovanje in distribucija tekočih goriv	38 licenc

¹⁰ Uradni list Republike Slovenije št. 21/01 in 31/01

4.5 NADZOR TRGA

Regulativne naloge, predvsem določanje cen za uporabo omrežij, vplivajo na delovanje GJS oziroma reguliranih podjetij, obenem pa imajo velik vpliv na delovanje (upravičenih) odjemalcev in drugih udeležencev energetskega trga (proizvajalci električne energije, trgovci, posredniki, zastopniki, borza). Regulativni okvir, cilji in ukrepi so tako v medsebojni odvisnosti s celotnim delovanjem energetskega trga.

Zato je Agencija v letu 2001 intenzivno sodelovala pri pripravi in oblikovanju vseh pravnih aktov in pogojev, ki določajo delovanje trga z električno

energijo. Pri tem je upoštevala tudi nadzorno vlogo, ki se bo v prihodnjih letih, ko bo trg bolj zaživel, natančneje izoblikovala in pridobivala obseg.

Delovanje organizatorja trga z električno energijo spremlja Agencija z evidenco pristopnih pogodb in skozi poročila.

Agencija analizira delovanje trga z električno energijo predvsem z vidika transparentnosti in nepristranskosti. V segmentu proizvodnje električne energije se izvaja projekt za izdelavo računalniškega orodja za simulacijo dogajanj na trgu z električno energijo.

4.5.1 Sodelovanje z drugimi institucijami

Za potrebe določanja regulativnih pravil je Agencija vzpostavila komunikacijo in konstruktiven dialog:

- s podjetji, ki so gospodarske javne službe,
- z ministrstvom, pristojnim za energetiko, in drugimi ministrstvi,
- s sorodnimi regulativnimi organi v Sloveniji in tujini,
- z Uradom za varstvo konkurence,
- z energetske inšpektoratom, drugimi inšpektorati in vladnimi službami.

4.5.2 Sodelovanje z regulativnimi organi v tujini

Agencija je v letu 2001 navezala delovne stike z regulativnimi organi sosednjih držav, in sicer Avstrije, Madžarske in Italije. Sodelovala je tudi na forumu regulativnih organov srednje in vzhodne Evrope (ERRA) v Sofiji. Agencija je imela na forumu status opazovalke.

V Svetu evropskih energetske regulatorjev (CEER), ki vključuje države EU, je Agencija prav tako pridobila status opazovalke. V prihodnjih letih se bo tako udeležila tudi forumom evropskih

elektriških regulatorjev EU v Firencah in plinskih regulatorjev EU v Madridu.

Predstavniki Agencije so oktobra 2001 obiskali italijanski regulativni organ Autorità per l'energia elettrica e il gas, (AEEG). Konec novembra je bil sklenjen dogovor med AEEG, Elesom in Agencijo o določitvi zmogljivosti čezmejnih vodov in načinu dodeljevanja zmogljivosti čezmejnih vodov med Slovenijo in Italijo za leto 2002.

4.5.3 Projekti iz programa Phare

Projekti iz programa Phare za Agencijo pomenijo prenos regulativnih izkušenj iz držav EU. Marca 2001 je bil uspešno končan projekt Phare SL-990601.01.2 Support for Electricity and Gas Sector Regulation (Podpora regulatorju elektroenergetskega in plinskega sektorja).

Na podlagi sodelovanja in uspešne izvedbe prvega projekta je Agencija postala neposredni uporabnik rezultatov (beneficiary) in obenem pogodbeni partner projekta Phare SI 2000/IB/EY-01 Liberalisation and Regulation of Energy Market (Liberalizacija in reguliranje slovenskega trga z energijo). Ustrezna 'twinning' pogodba z mednarodnim partnerjem je pripravljena na podpis, projekt se bo začel izvajati v letu 2002. S projektom bo pridobljena

pomoč stalnega in občasnih strokovnjakov z izkušnjami na več strokovnih področjih dela Agencije.

Agencija je predlagala dva projekta v programu Phare 2002, ki sta bila sprejeta v osnutek finančnega memoranduma (Phare FM 2002) in bosta predvidoma potekala v letu 2003. Za oba sta bili v letu 2001 izdelani projektni nalogi (Project Fiche, Terms of Reference). Gre za projekt na področju cen za uporabo plinskih omrežij (Liberalisation of the gas market – access to the gas transmission network) in za projekt na področju celostnega delovanja Agencije, nadgradnje uporabljenih modelov in metod ter njenega delovanja v prihodnje (Regulatory framework in completion of the internal energy markets).

4.6 DELOVANJE AGENCIJE NA PODROČJU ZAKONODAJE

Agencija sodeluje pri pripravi številnih podzakonskih aktov z mnenji in predlogi. Intenzivno sodeluje pri noveliranju Uredbe o pogojih in postopku za izdajo ter odvzem licence za opravljanje energetske dejavnosti. Sama pa pripravlja in izdaja Pravilnik o določitvi cen za uporabo elektro-

energetskih omrežij in kriterijih za upravičenost stroškov ter Pravilnik o podatkih, ki so jih izvajalci energetske dejavnosti dolžni sporočati Agenciji. Poleg navedenega daje soglasja k določenim vrstam aktov upravljavcev omrežij (npr. merila za dostop do omrežij) in pripravlja predloge za vlado.

4.7 ODNOSI Z JAVNOSTMI

Agencija je v letu 2001 namenjala veliko pozornost obveščanju javnosti o poteku uvajanja energetskega trga in delu Agencije. Izdelana je bila strategija odnosov z javnostmi, na njeni podlagi pa je bil pripravljen in izveden komunikacijski načrt nalog s tega področja.

Pri obveščanju splošne javnosti je agencija aktivno sodelovala z mediji. Pripravili smo več novinarskih konferenc, pogovorov z novinarji in tudi sporočil za medije ali odgovorov na zastavljena vprašanja novinarjev.

Na področju strokovne javnosti je bilo več predstavitev procesa odpiranja trga in vloge Agencije na različnih strokovnih združenjih, institu-

cijah, srečanjih in posvetovanjih oziroma konferencah z energetskega področja.

Sodelavci Agencije so na nekaterih konferencah sodelovali tudi s strokovnimi referati (CIGRE, WEC), o odpiranju trga z električno energijo in nalogah regulatorja je bilo objavljenih tudi nekaj člankov v strokovnih revijah. Agencija je pripravila veliko pojasnil, mnenj in odgovorov na strokovna vprašanja. Delovanje Agencije in energetskega trga je predstavljeno na spletnih straneh www.agen-rs.si v slovenščini in angleščini. V sklopu spletnih strani Agencije je tudi kontaktna rubrika za posredovanje vprašanj s področja delovanja Agencije.

4.8 POSLANSTVO, VIZIJA, POSLOVNA FILOZOFIJA IN POLOŽAJ AGENCIJE

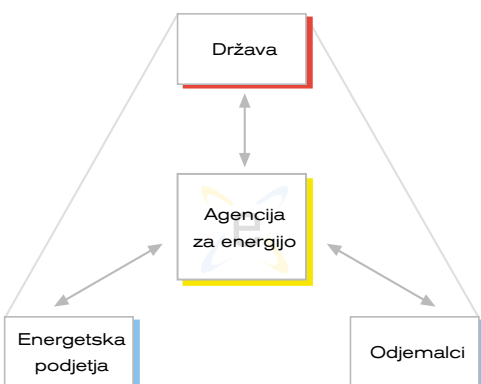
Agencija je neodvisna organizacija, ki skrbi za uresničevanje ciljev energetske politike Slovenije.

Vizija Agencije je sodelovati pri postavljanju ciljev energetske politike Slovenije ter vzpostaviti takšno strategijo in regulativni okvir, ki bosta zasnovana na podlagi spodbud za energetska podjetja in ob upoštevanju interesa potrošnikov, hkrati pa bosta omogočala doseganje zastavljenih ciljev na energetskega področju, ki jih opredeli oziroma sprejme država.

Z učinkovitim delovanjem in uresničevanjem svojih nalog Agencija deluje kot koordinatorica energetskega sektorja, zastopa skupni interes ter v njem usklajuje in upošteva tako cilje države kakor energetskega podjetij in odjemalcev.

Vodila Agencije pri udejanjanju njenih nalog so: strokovnost, dosledno upoštevanje pravnih norm in spoštovanje enakovrednosti vseh udeležencev na energetskega trgu. Njena nenehna pozornost je namenjena tudi varovanju okolja, zato podpira prizadevanja za trajnostno rabo energetskih virov. Agencija skrbi za preglednost in javnost svojega delovanja.

S procesom deregulacije in liberalizacije, ki je preoblikoval slovenski energetski prostor, smo v Sloveniji na začetku nove razvojne poti. V tem procesu postavlja država cilje energetske politike in sprejema ustrezne odločitve, hkrati pa se umika iz dosedanje vloge usmerjanja energetskega sektorja v vlogo lastnika podjetij. Minimalni potrebni nadzor, ki izhaja iz delne (naravno) monopolne narave sektorja oziroma predvsem monopolne narave električnih in plinskih omrežij, izvaja neodvisna regulativna institucija, ki z ustrezno regulativno strategijo skrbi za uresničevanje ciljev energetske politike. Agencija lahko sicer takšne cilje predlaga, sprejeti pa jih mora država. Spreminjajo se tudi cilji in interesi podjetij v sektorju, kot tudi interesi odjemalcev, ki imajo lahko v tržnih razmerah aktivnejšo vlogo. S tem se spreminjajo medsebojna razmerja treh glavnih skupin udeležencev v energetskega sektorju, Agencija pa je s svojimi funkcijami v preseku različnih ciljev in interesov (slika 20).

Slika 20: Agencija kot koordinator energetskega sektorja

PRILOGA: Energetske spletne strani v Sloveniji

Internet naslov	Ime organizacije/podjetja
SLOVENSKA ELEKTROENERGETSKA PODJETJA	
http://www.eles.si/	ELES – Elektro Slovenija, d.o.o., Podjetje za prenos električne energije
http://www.trgel.si	TRGEL, d.o.o., Podjetje za trgovanje z električno energijo, d.o.o.
http://www.borzen.si/	Borzen, organizator trga z električno energijo, d.o.o.
http://www.hse.si	HSE, d.o.o. - Holding Slovenske elektrarne, d.o.o.
http://www.savske-el.si	Savske elektrarne Ljubljana, d.o.o
http://www.seng.si	SENG, d.o.o., Nova Gorica – Soške elektrarne Nova Gorica, d.o.o.
http://www.dem.si	Dravske elektrarne, d.o.o., Maribor
http://www.nek.si	Nuklearna elektrarna, d.o.o., Krško
http://www.te-sostanj.si	Termoelektrarna Šoštanj, d.o.o.
http://www.elektro-ljubljana.si/	Elektro Ljubljana, d.d. – Javno podjetje za distribucijo električne energije, d.d.
http://www.genus.si/elektro/	Elektro Ljubljana – PE Novo mesto
http://www.rlv.si	Premogovnik Velenje, d.d., Velenje
http://www.elektro-maribor.si/	Elektro Maribor, d.d. – Javno podjetje za distribucijo električne energije, d.d.
INŠTITUTI, STROKOVNA ZDRUŽENJA, MINISTRSTVA IN FAKULTETI	
http://www.sigov.si/mop/	Ministrstvo za okolje in prostor (MOP)
http://www.sigov.si/mop/podrocja/uradzaenergetiko.htm	MOP – Urad za energetiko pokriva področje preskrbe z energijo, Oskrbo s plinom
http://www.gov.si/aure/	AURE – MOP – Agencija za učinkovito rabo energije
http://www2.gov.si/mg/mgslo.nsf	Ministrstvo za gospodarstvo
http://www.eimv.si	Elektroinštitut Milan Vidmar – Inštitut za elektrogospodarstvo in elektroindustrijo
http://www.ibe.si	IBE, d.d., svetovanje, projektiranje in inženiring
http://www.ijs.si	Inštitut Jožef Stefan
http://www.ezs-zveza.si	Elektrotehniška zveza Slovenije
http://www.ljudmila.org/sef	Slovenski e-forum – Društvo za energetsko ekonomiko in ekologijo
http://www.cigre-drustvo.si/	Slovenski nacionalni komite SLOKO CIGRE
http://www.fe.uni-lj.si	Fakulteta za elektrotehniko, Ljubljana
http://www.feri.uni-mb.si/	Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Maribor
PODJETJA ZA PRESKRBO S PLINOM IN TEKOČIMI GORIVI	
http://www.geopl.in.si	Geopl.in, d.o.o., slovenska plinska družba
http://www.omvistrabenz.si	OMV Istrabenz, d.o.o., Holdinška družba Istrabenz, d.d.
http://www.petrol.si	Petrol – slovenska naftna družba
http://www.plinarna-maribor.si	Plinarna Maribor, družba za proizvodnjo, distribucijo energentov, trgovino in storitve, d.d.
http://www.adriaplin.si/	Adriaplin, d.o.o., Ljubljana, podjetje za distribucijo zemeljskega plina
http://www2.siol.net/ext/energetika/index1.htm	Energetika Ravne, d.o.o., Podjetje za proizvodnjo in distribucijo energetskih medijev
http://www.energetika-ce.si	Energetika Celje, d.o.o., javno podjetje za distribucijo zemeljskega plina in oskrbo s toploto
http://www.holdingmestajubljane.si/predstavitev.htm	Javno podjetje Energetika Ljubljana, d.o.o., nakup, proizvodnja in distribucija toplote po vročevodnem in parovodnem omrežju ter distribucija zemeljskega plina
http://www.mestni-plinovodi.si/	Mestni plinovodi Koper, distribucija plina, d.o.o.
http://www.kp-velenje.si/	Komunalno podjetje Velenje, d.o.o., Podjetje za oskrbo s plinom

AGENCIJA ZA ENERGIJO RS: POROČILO 2001, AVGUST 2002

PRODUKCIJA: AGENCIJA ZA ENERGIJO RS IN PR PLUS

FOTOGRAFIJE: DUŠAN JEŽ, PHOTOALTO, FOTODOKUMENTACIJA
AGENCIJE

LEKTORIRANJE: MILOJKA MANSOOR

OBLIKOVANJE: ALDA STUDIO

TISK: DRAVSKA TISKARNA

AGENCIJA ZA ENERGIJO REPUBLIKE SLOVENIJE

SVETUZAREVSKA 6, SI-2000 MARIBOR P.P. 1579

TELEFON: 02 22 94 261 TELEFAKS: 02 22 94 270

WWW.AGEN-RS.SI EMAIL: INFO@AGEN-RS.SI